

เอกสารประกอบการนำเสนอ บทความวิจัย/บทความวิชาการ

18 มีนาคม 2562
13.30 – 16.30 น.

ณ ห้องอเนกประสงค์ อาคารนวมินทรราชริราช ชั้น 16
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ดาวน์โหลดเอกสารได้ที่

สารบัญ

สารบัญ	2
กำหนดการ	3
บทความ:	
เรื่องที่ 1 ตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อระดับความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากคุณภาพการให้บริการของ เจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานครภายใต้บริบทการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ	4
ศาสตราจารย์ ดร.คิวัช พงษ์เพียจันทร์	
เรื่องที่ 2 มาตรการกฎหมายเกี่ยวกับการผลิตและจำหน่ายสุราพื้นบ้านกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเพื่อ การพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย	26
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิสิต อินทมาโน	
เรื่องที่ 3 การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาที่ยั่งยืน: การวิเคราะห์เชิงทฤษฎี	38
รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม	
สรุปสาระสังเขป:	61

กำหนดการ

ประชุมงานเสวนาบทความวิจัย/บทความวิชาการ
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ณ ห้องอเนกประสงค์ อาคารนวมินทรราชูทิศ ชั้น 16
วันจันทร์ที่ 18 มีนาคม 2562 เวลา 13.30 – 16.30 น.

เวลา	กิจกรรม
13.00 – 13.30 น.	ลงทะเบียน
13.30 – 13.40 น.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส กล่าวรายงาน รองคณบดีฝ่ายวิชาการ
13.40 – 13.50 น.	รองศาสตราจารย์ ดร.พิชาย รัตนดิถ กณ กูเก็ท กล่าวเปิด คณบดีคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
13.50 – 14.30 น.	การนำเสนอและร่วมเสวนาบทความวิจัย/บทความวิชาการ ดำเนินรายการโดย คุณกาญจนา เหล่าโชคชัยกุล 1. ตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อระดับความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจาก คุณภาพการให้บริการของเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานครภายใต้บริบทการพัฒนาที่ ยั่งยืนของสหประชาชาติ โดย ศาสตราจารย์ ดร.ศิวัช พงษ์เพียรจันทร์ 2. การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาที่ยั่งยืน: การวิเคราะห์เชิงทฤษฎี โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม
14.30 – 14.40 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
14.40 – 15.00 น.	3. มาตรการกฎหมายเกี่ยวกับการผลิตและจำหน่ายสุราพื้นบ้านกับการส่งเสริม วิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิสิต อินทมาโน
15.00 – 16.00 น.	วิพากษ์บทความ
16.00 – 16.30 น.	ถามตอบ / ปิดการเสวนา

*หมายเหตุ : กำหนดการอาจมีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

Parameters Affecting Stakeholder's Satisfactory Level toward the Service Quality of Bangkok Metropolitan Administration under the Context of United Nations-Sustainable Development Goals (UN-SDGs)

Siwatt Pongpiachan^{1,2}

¹NIDA Center for Research & Development of Disaster Prevention & Management
School of Social and Environmental Development, National Institute of Development Administration
(NIDA), 118 Moo 3, Sereethai Road, Klong-Chan, Bangkok, 10240, THAILAND

²SKLLQG, Institute of Earth Environment, Chinese Academy of Sciences, Xi'an, 710075, CHINA

ABSTRACT

The United Nations Sustainable Development Goals (UN-SDGs) are the master plan to accomplish a truly imperishable civilization for all human races which were adopted by more than 178 UN member countries in June 1992, at the Earth Summit in Rio De Janeiro, Brazil. The main principles of UN-SDGs are to alleviate poverty, mitigate climate change, reduce inequality, enhance prosperity, and encourage peace and justice. In order to comply with SDG goals, Bangkok Metropolitan Administration (BMA) as the sole organization at the local authority level responsible for the well-being of Bangkok residents had conducted a sociological survey for assessing satisfactory levels of stake holders associated with the service quality of BMA staffs. The six-point Likert scale questionnaire was applied for quantitative sociological assessments. The major goal of this survey is to evaluate the impacts of independent parameters (e.g. gender, age, education level, occupation) on satisfactory toward the promotion of SDGs conducted by BMA. The inquisitions of perspectives and responses of stakeholders toward the service quality of official staffs assisted sustainable developments of BMA by adopting some advanced statistical methods for analyzing big data such as *t*-Test, Analysis of Variance (ANOVA), Pearson Correlation Analysis (PCA), and Multiple Linear Regression Analysis (MLRA). In this sociological assessment, a targeted population constructs of BMA stakeholders ($n = 38,500$), which are

- Bangkok residents in 50 districts under the governance of BMA
- Board committee, executive directors and general staff of 27 BMA offices

The relationship between independent parameters (i.e. age, gender, education level, occupation of survey respondents) and satisfactory level will be quantitatively further discussed.

Keywords: Bangkok Metropolitan Administration (BMA), Sustainable Development Goals (SDGs), *t*-Test, Analysis of Variance (ANOVA), Pearson Correlation Analysis (PCA), Multiple Linear Regression Analysis (MLRA)

1. INTRODUCTION

The Bangkok Metropolitan Administration (BMA) consists of the Governor of Bangkok and Bangkok Metropolitan Council. The main principles of BMA are to develop and implement policies related with environmental management, urban planning, security services, household registration, public transport bus services, and public health services. According to the *Bangkok Metropolitan Administration Act, BE 2528 (1985)*, BMA has legislative authorities and duties to formulate and implement policies, appoint and remove deputy governors, advisors, board members and coordinate and carry out the orders of the Cabinet of Thailand, the Prime Minister of Thailand, and the Ministry of Interior. Since the 17 Sustainable Development Goals (SDGs) of the 2030 Agenda for Sustainable Development — adopted by world leaders in September 2015 at an historic UN Summit — officially came into force on 1 January 2016, BMA has been increasingly and comprehensively adopted as a common and consistent way to promote sustainability. As a part of 17 SDGs, sustainable cities and communities are considered as the 11 SDG due to several difficulties triggered by rapid urbanization. It is projected that almost 5 billion people will live in cities by 2030 (Ash et al., 2008). In order to maintaining Bangkok as a hub for conception, business, civilization, technology, prosperity, and social development, BMA has launched the Bangkok Vision 2032, which incorporates 6 visionary aspects, 31 strategies, and 115 measures as followings

(<http://203.155.220.230/bmainfo/docs/plans/summary%20Thai.pdf>);

- A *safe city*: 6 strategies and 52 measures
- A *green and comfortable city*: 4 strategies and 20 measures
- A *city for all*: 5 strategies and 14 measures
- A *compact city*: 2 strategies and 12 measures
- A *democratic city*: 5 strategies and 29 measures
- A *city of growing economy and life-long learning*: 9 strategies and 28 measures

Apart from 31 strategies, 155 measures as clearly described in six visionary aspects of the Bangkok Vision 2032, multiple projects related with SDGs such as smart public transportation (11 SDG: sustainable cities and communities), environmental quality assessment (13 SDG: climate action), gender specific composition in asset ownership (5 SDG: gender equality), estimating the number of HIV-infected injection drug users (3 SDG: good health and well-being) have been conducted over the past few decades. More details of projects are written as bellows;

- (i) Bus Rapid Transit (BRT) has been introduced as a powerful urban transit system in many Asian developing cities as a result of its cost-effective and flexible implementation (Satiennam et al., 2006)
- (ii) Several projects have been conducted to monitor the level of PM_{2.5}, polycyclic aromatic hydrocarbons (PAHs), carbonaceous particles, and heavy metals in ambient air of Bangkok Metropolitan Region (BMR) (Pongpiachan, 2013; Pongpiachan et al., 2016, 2017a,b)
- (iii) Gender specific composition in asset ownership was investigated among low-income, urban households in Bangkok, Thailand in 2002 (Antonopoulos and Floro, 2005)

- (iv) Public health services for drug users infected with the human immunodeficiency virus (HIV) were carefully planned based on the estimation of 36,600 opiate users in Bangkok (Mastro et al., 1994)

In spite of numerous projects connected with the principles of SDGs, there are currently no reports or publications available for stakeholder satisfaction (SSAT) associated with the BMA staff's performance to promote the philosophy of SDG to local residents. Furthermore, the impacts of independent parameters of stakeholders (e.g. age, gender, education level, occupations) on SSAT toward numerous aspects related with SDGs remain unclear. Overall, the main principles of this study are to

- (i) Quantitatively evaluate SSAT related with the BMA staff's performance by applying the six-point Likert scale questionnaire ($n = 38,500$)
- (ii) Apply some advanced statistical techniques as *t*-Test, Analysis of Variance (ANOVA), Pearson Correlation Analysis (PCA), and Multiple Linear Regression Analysis (MLRA) for numerically interpreting the relationship between independent parameters of stakeholders and their SSAT associated with SDGs
- (iii) Propose the most realistic policies for BMA to promote the concept of SDGs based on quantitative sociological survey

2. RESEARCH METHODOLOGY

2.1. Sample Size Criteria

Previous studies have been using various statistical techniques for calculating sample size such as applying a census for relatively low density of population, using published equations to compute a sample size, and adopting a sample size of an equivalent research (Cochran, 1963; Singh and Masuku, 2012; Sudman, 1976). In spite of numerous advantages of using the sample size as those of investigations equivalent to the targeted one, some concerns were raised about taking some risks of generating systematic errors that were involuntarily performed during the calculation of sample size for another study. It is also crucial to underline that to adopt the total population as the sample size is an unrealistically method for determining sample size of an extremely large population. For instance, the 2016 population of Bangkok is approximately 8,281,000, which was taken from the most recent census in 2010. Furthermore, there are still some uncertainties concerning the calculation of sample size by using the number appear in table due to its basic assumption of normal distribution. As a consequence, several sociological investigations have been carefully used the equation recommended by Yamane (1967) (Eq.1) because of the advantages to select degrees of precision, confidence level, and variability (Pongpiachan, 2018a,b). In this study, the minimum population number calculated by Eq.1 was 9,988 ($n = 8,281,000$; $e = 0.01$).

$$n = \frac{N}{(1 + Ne^2)}$$

Equation (1)

Where n , N , and e represent the minimum population number, the total number of residents in Bangkok, and acceptable inaccuracy rate, respectively. It is also important to note that the Yamane formula can be used only for a known residential number with a simple random sampling method principally created for empirical questionnaire survey instead of being correlational or for scientific experimental investigation. In addition, the total number of questionnaire respondents of this study was 38,500, which was almost four times higher than the minimum number calculated by using Eq.1.

2.2. Sociological Sampling Locations

2.2.1. BMA Districts ($n = 50$)

In this sociological survey, a simple random sampling (SRS) method was rigorously selected to achieve accurate and comprehensive data from the targeted group by interviewing the stakeholders who received customer services at 50 BMA districts. Geographical cluster sampling locations are constructed of Khlong San District Office (D1), Khlong Sam Wa District Office (D2), Khan Na Yao District Office (D3), Chatuchak District Office (D4), Chom Thong District Office (D5), Donmuang District Office (D6), Din Daeng District Office (D7), Dusit District Office (D8), Taling Chan District Office (D9), Thawi Watthana District Office (D10), Thung Khru District Office (D11), Thon Buri District Office (D12), Bangkok Noi District Office (D13), Bangkok Yai District Office (D14), Bang Kapi District Office (D15), Bang Khun Thian District Office (D16), Bang Khen District Office (D17), Bang Kho Laem District Office (D18), Bang Khae District Office (D19), Bang Sue District Office (D20), Bang Na District Office (D21), Bang Bon District Office (D22), Bang Phlat District Office (D23), Bang Rak District Office (D24), Bueng Kum District Office (D25), Pathum Wan District Office (D26), Prawet District Office (D27), Pom Prap Sattru Phai District Office (D28), Phaya Thai District Office (D29), Phra Khanong District Office (D30), Pha Nakhon District Office (D31), Phasi Charoen District Office (D32), Min Buri District Office (D33), Yan Nawa District Office (D34), Ratchathewi District Office (D35), Rat Burana District Office (D36), Lat Krabang District Office (D37), Lat Phrao District Office (D38), Wang Thonglang District Office (D39), Vadhana District Office (D40), Suan Luang District Office (D41), Saphan Sung District Office (D42), Samphanthawong District Office (D43), Sathon District Office (D44), Sai Mai District Office (D45), Nong Khaem District Office (D46), Nong Chok District Office (D47), Lak Si District Office (D48), Huai Khwang District Office (D49), and Khlong Toei District Office (D50) (see Fig. 1A).

2.2.2. BMA Offices ($n = 27$)

BMA offices was deliberately chosen for quantitative sociological analysis. The majority of questionnaire respondents were BMA government officers, private sector employees, and local residents. All 27 sampling areas are consisted of Finance Department (U1), BMA Budget Department (U2), Strategy and Evaluation Department (U3), Office of the BMA Civil Service Commission (U4), The Secretariat of Bangkok Metropolitan Council (U5), The Governor of Bangkok Secretariat (U6), BMA Training and Development Institute (U7), BMA Law and Litigation Department (U8), Administration and Registration Office (U9), Internal Audit Office (U10), Personnel Office (U11), International Affairs Office (U12), Public Relations Division (U13), Inspector General Division (U14), Office of the Permanent Secretary for the BMA (U15), Education Department (U16), Traffic and Transportation Department (U17), Public Works Department (U18), Department of Drainage and Sewerage (U19), City Law Enforcement Department (U20), Fire and Rescue Department (U21), City Planning Department (U22), Social Development Department (U23), Environment Department (U24), Medical Service Department (U25), Culture Sports and Tourism Department (U26), and Health Department (U27) (see Fig. 1B).

2.3. Sampling Devices

The design of sociological survey questionnaires is an art that requiring some professional expertise. A questionnaire should theoretically be realistic, comprehensible, explicit, non-discriminatory, capable of dealing with all potential feedbacks, adequately summarized, authorized, and ethical. The pivotal processes for strategic success in depicting a sociological questionnaire are to: determine what information you request, chose features for involvement, portrayal the personal enquiries, construct the sentences, illustrate the outline, summarize the contents, arrange the first draft and pre-test, pilot, and assess the form, and conduct the sociological study. In this survey, the questionnaire is designed to have close- and open-ended enquiries. The sociological questionnaire constructed of three parts (see Fig. 2A-2B), which are;

Part 1: Opinions about the satisfactory level of interviewees and/or questionnaire respondents toward the quality of service procedures, speed of services, first-come-first-served basis, politeness of staff, quality of facilities, problem management, and department's development.

Part 2: Specific opinions about the satisfactory level of interviewees and/or questionnaire respondents toward the quality of projects, development, improvement, supportive efforts, and works in harmony and synchronization with other BMA's departments.

Part 3: General information such as questionnaire respondent's gender, age, education, occupation, place of residency, place of work, and length of employment.

All satisfactory levels can be categorized as follows:

Extremely satisfied (6 points)

Very satisfied (5 points)

OK (4 points)

Neither satisfied nor dissatisfied (3 points)

Dissatisfied (2 points)

Extremely dissatisfied (1 point)

In addition, the scores of answers can be classified as follows:

High (80-100%) *Medium* (70-79%) *Low* (0-69%)

2.4. Statistical Analysis

In this sociological survey adoped a research procedure named descriptive statistics, which describes a basic feature of information such as average, standard deviation, minimum and maximum. It is also crucial to underline that some fundamental characteristics such as gender, age, education, occupation, place of residency, place of work, and length of employment coupled with satisfactory levels of 18 sociological survey items (i.e. dependent parameters) will be quantitatively evaluated by applying *t* tests, analysis of variance (ANOVA), simple linear regression analysis (SLRA), Pearson correlation analysis (PCA), and multiple linear regression analysis (MLRA) with the assistances of SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) version 13. The Gaussian distribution function (GDF), a statistical method that are frequently employed in the natural and social sciences to reflect real-valued random variables whose distributions are not known, was used to all ages of questionnaire respondents ($n = 38,500$). It is well known that GDF of standard normal distribution can be written as bellows:

$$f(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{x^2}{2}}$$

Equation 1

where e , x and π represent for exponential constant (i.e. 2.718), intensity (counts) and π value (i.e. 3.142) respectively. If a random variable x is given and its distribution have a probability density function f , then the estimated value of x can be calculated as

$$E[X] = \int_{-\infty}^{\infty} xf(x)dx$$

Equation 2

A distribution has a density function if and only if its cumulative distribution function $F(x)$ is absolutely continuous. In this case: F is almost everywhere differentiable, and its derivative can be used as probability density:

$$\frac{d}{dx}F(x) = f(x)$$

Equation 3

The probability for the random variable to be within a particular region is given by the Gaussian distribution, which can be described as follows:

$$y = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} \exp\left(-\frac{(x-\mu)^2}{2\sigma^2}\right)$$

Equation 4

Where y , σ , σ^2 , μ , and x represent the GDF, standard deviation, variance, average and age of each stakeholder, respectively.

3. RESULTS & DISCUSSION

3.1. Boxplots of Questionnaire Respondents' Satisfactory Levels

The non-parametric boxplot have been widely used in different academic fields due to its capability of performing a simultaneous rapid graphical investigation of one or more data sets (Hyndman and Shang, 2010; Rajagopalan et al., 1997; Sun and Genton, 2011). In this sociological assessment, the boxplot was adopt for comparing distributions between 11 different occupational groups as clearly described in Table 1. Variable width box plots depict the magnitude of each occupation whose overall satisfactory level (i.e. the average of 15 satisfactory levels written in questionnaire part-1) is being plotted by creating the width of the box proportional to the size of the occupational group (see Fig. 3). Several features can be extracted from Fig. 3. Firstly, the boxplot of 27 BMA offices has relatively larger size than those of 50 BMA districts. These results fundamentally reflect a greater variability of questionnaire respondents' satisfactory level obtained at 27 BMA offices in comparison with those of 50 BMA districts. It is also crucial to underline that questionnaire respondents of 27 BMA offices are constructed of both internal customers (e.g. BMA officers) and external customers (e.g. residents registered in Bangkok), while those of 50

BMA districts were purely based on external customers. Previous studies have been measuring internal customer satisfaction levels in various types of NGO organizations, private companies and government sectors (Lapré and Tsiriktsis, 2006; Mattila and Ro, 2008; Piercy, 1995). There was a tendency throughout the 465 employees exhibiting 150 internal customer teams that the expected (self) scorings of the members of internal intact work teams were comparatively more positive than those scorings genuinely attributed to them by their internal customers (Gilbert, 2000). Furthermore, some significant discrepancies in the parameters governing perceived quality are detected to present between internal and external customers, which can be explained by the differences arise from the degree of dependence and frequency/length of contact between the service and the customer (Galloway, 1998). For these particular reasons, it appears plausible to interpret comparatively larger box size found in the boxplot of 27 BMA offices as a consequence of a mixture between internal and external customers answering sociological surveys.

3.2. Gaussian Distribution Function (GDF) of Questionnaire Respondents' Age

Apart from investigating at boxplots and histograms of the satisfactory level obtained from this study, there are numeric measures of skewedness coupled with some advanced statistical techniques of normal distribution. Gaussian distribution function (GDF) is a mathematical formulation that characterizes a probability distribution for a continuous random parameter as opposed to a discrete random parameter. In the case of the GDF is distinctly displayed, the area under the curve will reveal the probability of a continuous random parameter happening. Previous studies have applied GDF to evaluate the symmetricity of bell-shape curve of data in environmental sciences (Pongpiachan et al., 2013a,b, 2015; Pongpiachan and Iijima, 2016), astrophysics (McDonald et al., 2000), psychology (Link and Health, 1975), risk analysis (Clemen and Winkler, 1999), and social studies (Newman and Park, 2003; Pongpiachan, 2018a,b). As noticeably illustrated in Fig. 4, numerous prominent components of GDF can be principally extracted from the original graphs. Firstly, the mean, median, and mode are almost equal and are positioned at the centre of the curve highlighting a continuous symmetric bell-shaped normal distribution of a variable for both genders. Since the calculated values of GDF are comparatively more concentrated in the centre than in the tails, it seems rationale to interpret this finding to adequately homogeneous spatial distribution of the questionnaire respondents' ages for both genders. Secondly, Fig. 4 can be considered as a symmetric about the mean (i.e. neither positive-skew distribution nor negative-skew distribution) and there are no gaps or holes. For each value of age, there is a corresponding value of GDF. Thirdly, the curve never touches the x axis and the total area under a normal distribution is almost equal to 1.00 or 100%. In addition, it appears reasonable to adopt t -Test, ANOVA, MLRA, and PCA for further statistical assessment based on the principle assumption that the two populations being evaluated should theoretically follow a normal distribution.

3.3. t -Test for Gender Differences on Questionnaire Respondents' Satisfactory Levels

Over the past few decades, there have been several studies applying t -Test to assess any gender differences on questionnaire respondents' satisfactory levels, job satisfaction, and utilization of health care services (Bertakis et al., 2000; Hodson, 1989; Pongpiachan, 2018a,b;). As displayed in Table 1A-1B, t -Test was employed in investigating gender differences in average satisfactory level toward 15 questions as answered by questionnaire respondents at 27 BMA units and 50 BMA districts. Some gender differences on satisfactory levels were detected at questions No.6, No.7, No.8, No.11, and No.1, No.3, No.9, for BMA units and BMA districts, respectively. It is interesting to note that female respondents tend to significantly satisfy with the quality of social media

authorized by 27 BMW units (i.e. questions No.7 and No.8) in comparison with male respondents (see Table 1A). A recent study highlighted the relatively high 68% of all female social media (e.g. Facebook, Line, Twitter, Instagram) use in comparison with those of 62% of all male social media use (Perrin, 2015). There are numerous factors that influence female's satisfactory level on the use of social media. Firstly, a socio-linguistic study has demonstrated that male tend to concentrate discourse on hierarchy and independence, while female focus on intimacy and solidarity (Gefen and Straub, 1997). Secondly, female Facebook users tend to 'Like' a Facebook status update in comparison with male users, post a public reply more frequently than male users, and display higher levels of emotional support than male social media users (Joiner et al., 2014). Thirdly, female Facebook users have a tendency of longer Facebook profiles, higher frequency of using Facebook, and more sensitive about their Facebook use in comparison with male (Shepherd, 2016). Since social media messages may be perceived differently by genders, these findings suggest that BMA authorities should theoretically focus on designing gender-oriented social media in order to communicate message more effectively to a specific group of stakeholders. It is also interesting to note that female questionnaire respondents of 50 BMA districts were significantly less satisfied with the quality of service procedure as can be seen in question No.1 and No.3 as illustrated in Table 1B. In fact, the majority of female are tend to dissatisfy with the organization of 'First Come First Serve (FCFS)' policy conducted by BMA staffs. In order to enhance the satisfactory level of female stakeholders, particular attention should be paid to the processes of organization and management of service procedures.

3.4. Analysis of Variance (ANOVA) on Occupation Difference in the Satisfactory Levels

The present study categorizes the questionnaire respondents into 11 groups based on their occupations as described in Table 2. In this study, ANOVA was conducted to compare the average satisfactory level of questionnaire respondents with 11 different occupations from 27 BMA units and 50 BMA districts. According to the sociological survey of 27 BMA units, house wives/house husbands, retirement groups, and unemployment groups displayed the three highest ranked satisfactory levels with average values of 5.139, 5.093, and 5.020, respectively ($F = 37.085, p < 0.001, n = 13,197$). On the contrary, some significant lowest satisfactory levels were detected at agricultural business groups, government officers/state enterprise employees, and private business groups with average values of 4.290, 4.611, and 4.686, respectively. It is interesting to note that the none working group (i.e. O8, O7, O1) tend to satisfy with the quality of BMA staff service in comparison with those of government officers and private business groups (i.e. O10, O3, O2). Further assessment was performed by using questionnaire satisfactory levels of 11 different occupations collected at 50 BMA districts. Agricultural business groups, professional jobs (e.g. medical doctor, solicitor, lawyer), and private business groups were the three highest ranked satisfactory levels with average values of 5.453, 5.303, and 5.287, respectively ($F = 22.536, p < 0.001, n = 38,689$). On the other hand, other occupations, house wives/house husbands, and unemployment groups showed the lowest satisfactory levels with average values of 4.945, 5.118, and 5.128, respectively. The fact that government officers showed comparatively low satisfactory levels detected at 27 BMA offices reflect some organizational problems connected with the quality of internal customer services. It is well known that internal customer services are positively correlated with job satisfaction, which is one crucial indication of an organization's work environment (Hallowell et al., 1996; Jun and Cai, 2010). In order to enhance the satisfactory levels connected with internal customer services, numerous policies need to be implemented. For instance, the emerging e-service filed can significantly reduce the complexity of procurement process and subsequently leads to the satisfaction of internal customers (Croom and Johnston,

2003). A previous study highlighted that customer intimacy is the most prominent key factor to obtain both high internal customer service quality and internal customer satisfaction (Jun and Cai, 2010). Surprisingly, team based continuous development and requisition process are the second and third most crucial key factors of service quality but not significantly related with internal customer satisfaction (Jun and Cai, 2010). It is also crucial to note that internal customer service appears to have a mixed, complex relation with external customer service and thus the interpretation of respondents' satisfactory levels should be conducted with the greatest cautions (Farner et al., 2001). Overall, BMA administrative boards should deliberately consider the improvement of internal customer services as one of the key success to achieve the UN-SDG.

3.5. Multiple Linear Regression Analysis (MLRA) on Assessing Factors Affecting Satisfactory Level of Questionnaire Respondents

Previous studies have suggested that MLRA can be used to quantitatively investigate the relationship between some independent variables (e.g. age, education level, frequency of visiting BMA office, residential length) and a dependent parameter (e.g. satisfactory level of questionnaire respondents) (Pongpiachan, 2018a,b). MLRA was designed to simulate the correlation between two or more independent parameters and a response dependent variable by fitting a linear equation to detected data. Every value of the independent parameter “*x*” is related with a value of the dependent parameter “*y*”. Three main assumptions of MLRA are that (i) the regression residuals have to be theoretically normal distributed, (ii) a linear relationship between the independent and dependent variables should exist, and (iii) the multicollinearity should not exist (Pongpiachan, 2018a,b). By using the average satisfactory levels (i.e. the average of satisfactory scores of questions no.1-no.15) obtained from the questionnaire respondents coupled with independent factors such as the actual age (*AGE*), education level (*EDU*), frequency of visiting BMA offices and districts (*Freq*), and residential length of stay in Bangkok (*Length*), MLRA was deliberately quantified and displayed in Eqs. (5)–(6). In the present research, SPSS (Ver 13.0) was employed to conduct an MLRA by inputting the dependent parameters (i.e. average of satisfactory scores of questions no.1-no.15) and independent parameters (i.e. *AGE*, *EDU*, *Freq*, *Length*). MLRA formulas can be written as bellows:

$$SL - 50 - Districts = 5.04 + 0.00264 \times AGE + 0.0127 \times EDU + 0.0480 \times Freq - 0.0215 \times Length$$

Equation 5

$$SL - 27 - Units = 4.79 + 0.00485 \times AGE - 0.0823 \times EDU + 0.0723 \times Freq - 0.00179 \times Length$$

Equation 6

Several factors are deeply connected with MLRA outcomes as displayed in Eq.(5)-Eq.(6). There are numerous components related with MLRA results. Firstly, *AGE* and *Freq* are positively correlated with satisfactory scores of questionnaire respondents for both 27 BMA offices and 50 BMA districts. These findings highlight the fact that elderly people who regularly visit BMA offices and districts are generally satisfy with the service quality. Secondly, *EDU* is positively correlated with satisfactory scores collected at 50 districts while the negative correlations was detected at 27 BMA offices. These results indicate that highly educated questionnaire respondents are generally satisfy with the service quality of 50 BMA district staffs. On the contrary, highly educated internal customers (i.e. BMA staff from other offices) appear to cast a critical eye over internal service quality of BMA colleagues. Thirdly, *Length* is negatively correlated with satisfactory levels for both 27 BMA offices and 50 BMA districts. These facts have raised only

enough for some particular concerns over the long-term satisfactory levels of Bangkok residents on BMA staff service quality.

3.6. Pearson Correlation Analysis (PA) on Satisfactory Levels of BMA Stakeholders

An assessment of the Pearson correlations suggested that the following districts had extremely strong positive correlations ($R > 0.9$) such as D1 vs. D6-D10 and D46-D48; D11-D13 vs. D6-D10; D19-D21 vs. D5-D8; D29-D39 vs. D8-D10 (see Fig. 5A). On the contrary, the moderate positive correlation coefficients ($R < 0.8$) were detected at D17, D18, D22, D24, D26, D40, and D45 (see Fig. 5A). Geographical conditions appear to play a major role in governing correlation coefficients of satisfactory levels. For instance, Donmeang District Office (D6), Din Daeng District Office (D7), Dusit District Office (D8), Taling Chan District Office (D9), and Thawi Watthana District Office (D10), which situate at similar areas indicate extremely high correlation coefficients greater than 0.9. Interestingly, Bang Khen District Office (D17), Bang Kho Laem District Office (D18), Bang Bon District Office (D22), Bang Rak District Office (D24), Vadhana District Office (D40), and Sai Mai District Office (D45) reveal the comparatively moderate positive correlation coefficients ($R < 0.8$) as displayed in Fig. 5B. Since these BMU districts (i.e. D17, D18, D22, D24, D26, D40, and D45) are located in suburban regions with different locations (see Fig. 1A), these findings again indicate the importance of positions as the main factor controlling correlation coefficients of questionnaire respondents' satisfactory levels.

Further attempts to evaluate Pearson correlation coefficients observed at 27 BMA units were conducted and illustrated at Fig. 5B. For instance, Finance Department (U1), BMA Budget Department (U2), Strategy and Evaluation Department (U3), and BMA Training and Development Institute (U7) have extremely strong positive correlation coefficients with BMA Law and Litigation Department (U8), Administration and Registration Office (U9), Internal Audit Office (U10), Personnel Office (U11), and International Affairs Office (U12). It is interesting to underline that the job description is a key factor governing correlation coefficient. In other words, similar job responsibilities and duties reflect equivalent level of service satisfactions. For instance, U1, U2, U3 are deeply connected with financial arrangement while U8, U9, U11, U12 are profoundly associated with regulations and human resource management. On the contrary, U13-U16 have moderately positive correlation coefficients with R -value less than 0.8 (see Fig. 5B). These findings reveal that the satisfactory scores related with public relation, inspection, permanent secretary, and education have lower affinities in comparison with other features, such as financial and human resource management.

5. CONCLUSIONS

In order to achieving UN-SDGs, it is crucial for BMA to investigate factors affecting satisfactory levels of stake holders associated with the service quality. Based on numerous advanced statistical techniques, it appears reasonable to conclude that BMA government officers tend to cast a critical eye on their colleagues' performances in comparison with other external stake holders. These findings have raised concerns that more internal customer oriented policies need to be carefully designed and implemented. Since female respondents have a tendency to more satisfy with the quality of social media governed by BMA than male stakeholders, the gender specific policy associated with website and mobile application need to be cautiously designed. Although the elderly stakeholders and regular visitors were appreciably satisfied with the service quality of BMA staff, some highly educated questionnaire respondents tend to disappoint with the performances of staff working at 27 BMA units. It is also worth mentioning that questionnaire

respondents who had longer residence time seem to dissatisfy with the performances of BMA staffs while highly educated people were satisfied with their service standard. In addition, Pearson's *R*-values highlight the importance of locations and job descriptions as two main key factors governing correlation coefficients of questionnaire respondents' satisfactory levels.

6. ACKNOWLEDGEMENT

This sociological survey was financially sponsored by the Bangkok Metropolitan Administration (BMA) under the approval of the Centre of Academic Service, National Institute of Development Administration (CAS-NIDA). The author acknowledges all contributions related with data collection assisted by Mr. Artit Boonjindasap.

REFERENCES

Antonopoulos, R., & Floro, M. (2005). Asset ownership along gender lines: Evidence from Thailand.

Ash, C., Jasny, B. R., Roberts, L., Stone, R., & Sugden, A. M. (2008). Reimagining cities.

Bertakis, K. D., Azari, R., Helms, L. J., Callahan, E. J., & Robbins, J. A. (2000). Gender differences in the utilization of health care services. *Journal of family practice*, 49(2), 147-147.

Clemen, R. T., & Winkler, R. L. (1999). Combining probability distributions from experts in risk analysis. *Risk analysis*, 19(2), 187-203.

Croom, S., & Johnston, R. (2003). E-service: enhancing internal customer service through e-procurement. *International Journal of Service Industry Management*, 14(5), 539-555.

Farner, S., Luthans, F., & Sommer, S. M. (2001). An empirical assessment of internal customer service. *Managing Service Quality: An International Journal*, 11(5), 350-358.

Galloway, L. (1998). Quality perceptions of internal and external customers: a case study in educational administration. *The TQM Magazine*, 10(1), 20-26. Galloway, 1998.

Gefen, D., & Straub, D. W. (1997). Gender differences in the perception and use of e-mail: An extension to the technology acceptance model. *MIS quarterly*, 389-400.

Gilbert, G. R. (2000). Measuring internal customer satisfaction. *Managing Service Quality: An International Journal*, 10(3), 178-186.

Hodson, R. (1989). Gender differences in job satisfaction: Why aren't women more dissatisfied?. *The Sociological Quarterly*, 30(3), 385-399.

Hallowell, R., Schlesinger, L. A., & Zornitsky, J. (1996). Internal service quality, customer and job satisfaction: Linkages and implications for management. *Human resource planning*, 19(2).

- Hyndman, R. J., & Shang, H. L. (2010). Rainbow plots, bagplots, and boxplots for functional data. *Journal of Computational and Graphical Statistics*, 19(1), 29-45.
- Joiner, R., Stewart, C., Beaney, C., Moon, A., Maras, P., Guiller, J., ... & Brosnan, M. (2014). Publically different, privately the same: Gender differences and similarities in response to Facebook status updates. *Computers in Human Behavior*, 39, 165-169.
- Jun, M., & Cai, S. (2010). Examining the relationships between internal service quality and its dimensions, and internal customer satisfaction. *Total Quality Management*, 21(2), 205-223.
- Lapr e, M. A., & Tsikriktsis, N. (2006). Organizational learning curves for customer dissatisfaction: Heterogeneity across airlines. *Management science*, 52(3), 352-366.
- Link, S. W., & Heath, R. A. (1975). A sequential theory of psychological discrimination. *Psychometrika*, 40(1), 77-105.
- Mastro, T. D., Kitayaporn, D., Weniger, B. G., Vanichseni, S., Laosunthorn, V., Uneklabh, T., ... & Limpakarnjanarat, K. (1994). Estimating the number of HIV-infected injection drug users in Bangkok: a capture--recapture method. *American Journal of Public Health*, 84(7), 1094-1099.
- Mattila, A. S., & Ro, H. (2008). Discrete negative emotions and customer dissatisfaction responses in a casual restaurant setting. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 32(1), 89-107.
- McDonald, P., Miralda-Escude, J., Rauch, M., Sargent, W. L., Barlow, T. A., Cen, R., & Ostriker, J. P. (2000). The observed probability distribution function, power spectrum, and correlation function of the transmitted flux in the Ly α forest. *The Astrophysical Journal*, 543(1), 1.
- Newman, M. E., & Park, J. (2003). Why social networks are different from other types of networks. *Physical Review E*, 68(3), 036122.
- Perrin, A. (2015). Social media usage. *Pew research center*, 52-68.
- Piercy, N. F. (1995). Customer satisfaction and the internal market: marketing our customers to our employees. *Journal of Marketing practice: Applied marketing science*, 1(1), 22-44.
- Pongpiachan, S. (2013). Vertical distribution and potential risk of particulate polycyclic aromatic hydrocarbons in high buildings of Bangkok, Thailand. *Asian Pac. J. Cancer Prev*, 14(3), 1865-1877.
- Pongpiachan, S., Thumanu, K., Phatthalung, W., Tipmanee, D., Kanchai, P., Feldens, P., & Schwarzer, K. (2013a). Using Fourier transform infrared (FTIR) to characterize tsunami deposits in near-shore and coastal waters of Thailand. *Journal of Tsunami Society International*, 32(1), 39-57.
- Pongpiachan, S., Thumanu, K., Tanthanuch, W., Tipmanee, D., Kanchai, P., Schwarzer, K., & Tancharakorn, S. (2013b). Sedimentary features of tsunami backwash deposits as assessed by micro-beam synchrotron X-ray fluorescence (μ -SXRF) at the Siam photon laboratory. *Journal of Tsunami Society International*, 32(2), 96-115.

- Pongpiachan, S., Kositanont, C., Palakun, J., Liu, S., Ho, K. F., & Cao, J. (2015). Effects of day-of-week trends and vehicle types on PM_{2.5}-bounded carbonaceous compositions. *Science of the Total Environment*, 532, 484-494.
- Pongpiachan, S., & Iijima, A. (2016). Assessment of selected metals in the ambient air PM₁₀ in urban sites of Bangkok (Thailand). *Environmental Science and Pollution Research*, 23(3), 2948-2961.
- Pongpiachan, S., Hattayanone, M., Suttinun, O., Khumsup, C., Kittikoon, I., Hirunyatrakul, P., & Cao, J. (2017a). Assessing human exposure to PM₁₀-bound polycyclic aromatic hydrocarbons during fireworks displays. *Atmospheric Pollution Research*, 8(5), 816-827.
- Pongpiachan, S., Liu, S., Huang, R., Zhao, Z., Palakun, J., Kositanont, C., & Cao, J. (2017b). Variation in day-of-week and seasonal concentrations of atmospheric PM_{2.5}-bound metals and associated health risks in Bangkok, Thailand. *Archives of environmental contamination and toxicology*, 72(3), 364-379.
- Pongpiachan, S. (2018a). Factors affecting stakeholder's levels of satisfaction with community partnership association in Rayong Province, Thailand. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 28(7), 903-927.
- Pongpiachan, S. (2018b). Variables that influence stakeholder satisfaction with the creation of corporate images of Thailand's National Housing Authority. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 1-26.
- Rajagopalan, B., Lall, U., Tarboton, D. G., & Bowles, D. S. (1997). Multivariate nonparametric resampling scheme for generation of daily weather variables. *Stochastic Hydrology and Hydraulics*, 11(1), 65-93.
- Satiennam, T., Fukuda, A., & Oshima, R. (2006). A study on the introduction of bus rapid transit system in Asian developing cities: A case study on Bangkok Metropolitan Administration Project. *IATSS research*, 30(2), 59-69.
- Shepherd, R. P. (2016). Men, women, and Web 2.0 writing: Gender difference in Facebook composing. *Computers and Composition*, 39, 14-26.
- Sun, Y., & Genton, M. G. (2011). Functional boxplots. *Journal of Computational and Graphical Statistics*, 20(2), 316-334.

Table 1A. A *t*-Test applied in examining gender differences in average satisfactory level toward 15 questions conducted at 27 BMA units.

Male															
Question	No. 1	No. 2	No. 3	No. 4	No. 5	No. 6	No. 7	No. 8	No. 9	No. 10	No. 11	No. 12	No. 13	No. 14	No. 15
Aver	4.672	4.730	4.835	4.906	4.858	4.959	4.399	4.409	4.665	4.755	4.690	4.518	4.528	4.528	4.609
Stdev	1.030	0.999	1.003	0.978	0.963	0.968	1.170	1.081	1.042	1.008	1.047	1.031	1.051	1.024	1.029
<i>n</i>	5,035	5,030	5,009	5,045	5,037	4,972	4,676	4,645	5,027	5,027	5,011	4,987	4,952	4,993	4,936
Female															
Question	No. 1	No. 2	No. 3	No. 4	No. 5	No. 6	No. 7	No. 8	No. 9	No. 10	No. 11	No. 12	No. 13	No. 14	No. 15
Aver	4.687	4.743	4.839	4.932	4.882	4.987	4.446	4.458	4.656	4.736	4.657	4.507	4.510	4.534	4.607
Stdev	0.977	0.956	0.940	0.961	0.958	0.927	1.018	1.022	1.003	0.960	0.995	1.002	1.033	0.990	0.989
<i>n</i>	8,167	8,173	8,146	8,177	8,175	8,103	7,696	7,677	8,160	8,164	8,140	8,109	8,078	8,103	8,076
<i>t</i> -value	0.87	0.75	0.19	1.51	1.44	1.65	2.29	2.52	0.52	1.05	1.76	0.56	0.94	0.36	0.07
<i>p</i> < 0.05	NS	NS	NS	NS	NS	S	S	S	NS	NS	S	NS	NS	NS	NS

Table 1B. A *t*-Test applied in examining gender differences in average satisfactory level toward 15 questions conducted at 50 BMA districts.

Male															
Question	No. 1	No. 2	No. 3	No. 4	No. 5	No. 6	No. 7	No. 8	No. 9	No. 10	No. 11	No. 12	No. 13	No. 14	No. 15
Aver	5.203	5.256	5.400	5.337	5.337	5.396	4.962	4.995	5.285	5.365	5.281	5.095	5.099	5.082	5.085
Stdev	0.92	0.87	0.80	0.81	0.79	0.79	0.98	0.99	0.83	0.79	0.85	0.91	0.95	0.87	0.91
<i>n</i>	11,331	11,330	11,291	11,340	11,330	11,251	10,379	10,362	11,334	11,334	11,296	11,212	11,149	10,932	10,771
Female															
Question	No. 1	No. 2	No. 3	No. 4	No. 5	No. 6	No. 7	No. 8	No. 9	No. 10	No. 11	No. 12	No. 13	No. 14	No. 15
Aver	5.184	5.266	5.381	5.334	5.333	5.387	4.970	4.992	5.309	5.369	5.295	5.095	5.107	5.072	5.098
Stdev	0.93	0.87	0.80	0.82	0.80	0.80	0.98	0.99	0.82	0.78	0.85	0.91	0.95	0.88	0.93
<i>n</i>	13,498	13,509	13,455	13,504	13,504	13,396	12,385	12,349	13,511	13,503	13,473	13,360	13,320	13,026	12,875
<i>t</i> -value	1.67	0.87	1.87	0.23	0.41	0.92	0.59	0.21	2.22	0.42	1.27	0.02	0.62	0.90	1.05
<i>p</i> < 0.05	S	NS	S	NS	NS	NS	NS	NS	S	NS	NS	NS	NS	NS	NS

Table 2. Occupational classification used in this sociological assessment.

Code	Occupational Description
Occupation-1	Unemployment/Joblessness Groups
Occupation-2	Private Business
Occupation-3	Government Officers/State Enterprise Employees
Occupation-4	Private Company Employees
Occupation-5	High School Students/College Students
Occupation-6	Professional Jobs (e.g. Medical Doctor, Solicitor, Lawyer)
Occupation-7	Retirement Groups
Occupation-8	House Wives/House Husbands
Occupation-9	Freelance Groups
Occupation-10	Agricultural Business Groups
Occupation-11	Others

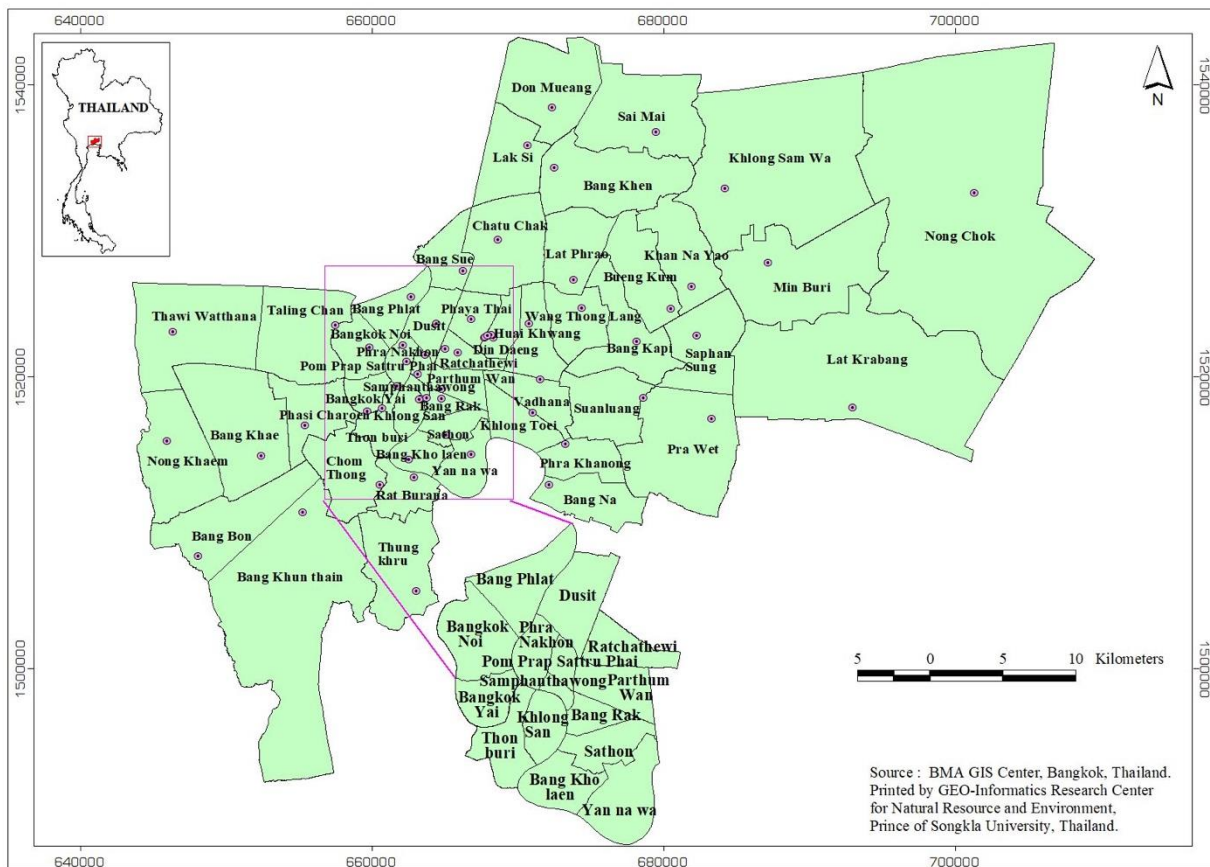
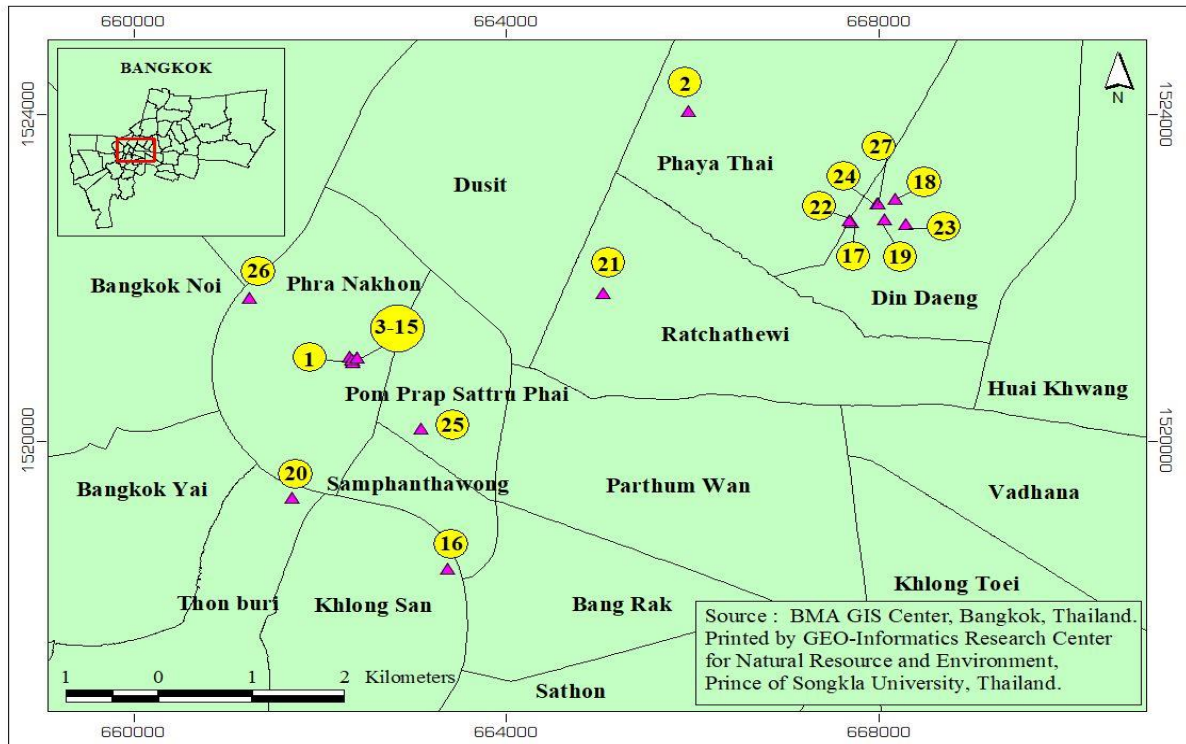

Fig. 1A. Geographical locations of 50 BMA districts.

1. Finance Department 2. BMA Budget Department 3. Strategy and Evaluation Department 4. Office of the BMA Civil Service Commission 5. The Secretariat of Bangkok Metropolitan Council 6. The Governor of Bangkok Secretariat 7. BMA Training and Development Institute 8. BMA Law and Litigation Department 9. Administration and Registration Office 10. Internal Audit Office 11. Personnel Office 12. International Affairs Office 13. Public Relations Division 14. Inspector General Division	15. Office of the Permanent Secretary for the BMA 16. Education Department 17. Traffic and Transportation Department 18. Public Works Department 19. Department of Drainage and Sewerage 20. City Law Enforcement Department 21. Fire and Rescue Department 22. City Planning Department 23. Social Development Department 24. Environment Department 25. Medical Service Department 26. Culture Sports and Tourism Department 27. Health Department

Fig. 1B. Geographical locations of 27 BMA offices.

Bangkok Metropolitan Administration (BMA)
Services Satisfaction Survey 2018

Conducted by Inspector General Division and School of Social and
Environmental Development, National Institute of Development Administration

Questionnaire Form: U20
NO. E

Part 1: Please give your Satisfaction Levels toward the performance of the City Law Enforcement Department in the following areas:		1	2	3	4	5	6
		very unsatisfied	unsatisfied	slightly unsatisfied	slightly satisfied	satisfied	very satisfied
Services							
1	Service procedures are clear and concise.						
2	Services are fast and convenient.						
3	Services are given according to first-come-first-served basis.						
Officials							
4	Officials are polite and service-minded.						
5	Officials are knowledgeable, informative and able to answer questions.						
6	Officials are honest and honorable.						
Services via Internet							
7	The Department's website, Line, Facebook page are easy to access and navigate.						
8	The information provided on department's website, Line, Facebook page is correct, complete and up-to-date.						
Facilities							
9	The Department's facilities are easy to access and conveniently located.						
10	The Department's facilities clean and organized.						
11	Overall areas, including buildings, side-walks, and yards, look pleasing and are in good conditions.						
Problem Management							
12	Various channels are provided to give suggestions and complaints or to report problems.						
13	Quick responses to the suggestions and complaints. Problems reported are quickly attended to.						
Department's Development							
14	Procedures and service equipments are constantly upgraded.						
15	Official's abilities and knowledge are constantly improved through training programs.						

Fig. 2A. Questionnaire for sociological survey assessing the satisfactory level of BMA's stakeholders toward service qualities of the City Law Enforcement Department's staff (Part I).

U20 Part 2: Please give your Satisfaction Levels toward the performance of the City Law Enforcement Department in the following areas:		1	2	3	4	5	6
		very unsatisfied	unsatisfied	slightly unsatisfied	slightly satisfied	satisfied	very satisfied
16	Laws and regulations concerning the City Law Enforcement's officials are constantly developed and improved.						
17	The City Law Enforcement Department promotes, supports, and works in harmony and synchronization with other of BMA's departments.						
18	The City Law Enforcement Department offers services, projects, and activities that are supportive and helpful towards the general public and other government's agencies.						

Part 3 : General Information

- 3.1 Gender male (1) female (2)
- 3.2 Age years old
- 3.3 If you are a BMA government official, your office is
- 3.4 Education no formal education (1) primary school (2)
 grade 9 (3) grade 12 or equivalent (4) associate degree or equivalent (5)
 bachelor degree (6) post graduate (7) others (8)
- 3.5 Occupation not employ (1) personal business (2)
 government employee (3) private company employee (4) students (5)
 professionals (doctor, lawyer, etc) (6) retired (7) stay-at-home mom/dad (8)
 freelancer (9) farmers (10) others (11)
- 3.6 How often do you visit this particular office each year?
 only once (1) 2-5 times (2) 6-12 times (3) more than 12 times (4)
- 3.7 Place of Residency
 Bangkok (1) Nearby provinces (2) other provinces (3) other countries (4)
- 3.8 Length of stay less than 2 yrs (1) 2-5 yrs. (2) 6-10 yrs. (3) more than 10 years (4)
- 3.9 Place of Work
 Bangkok (1) Nearby provinces (2) other provinces (3) other countries (4)
- 3.10 Length of employment less than 2 yrs (1) 2-5 yrs. (2) 6-10 yrs (3) more than 10 yrs (4)

Part 4 : Suggestion

.....

.....

Fig. 2B. Questionnaire for sociological survey assessing the satisfactory level of BMA's stakeholders toward service qualities of the City Law Enforcement Department's staff (Part II-III).

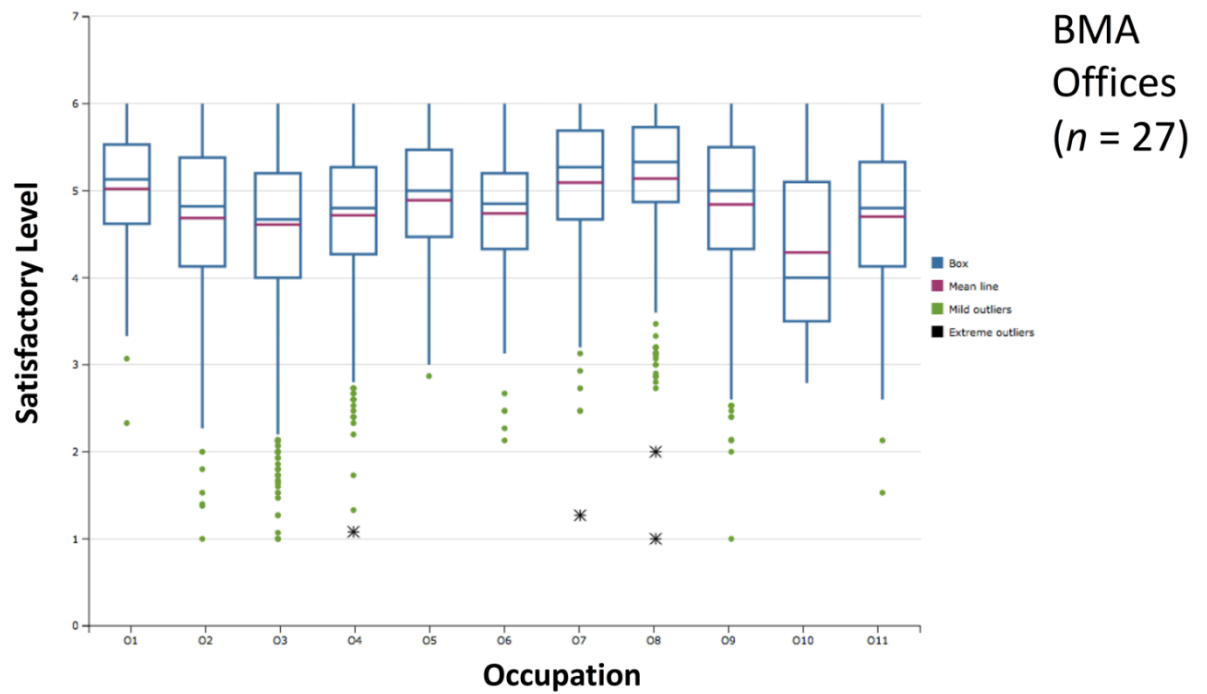
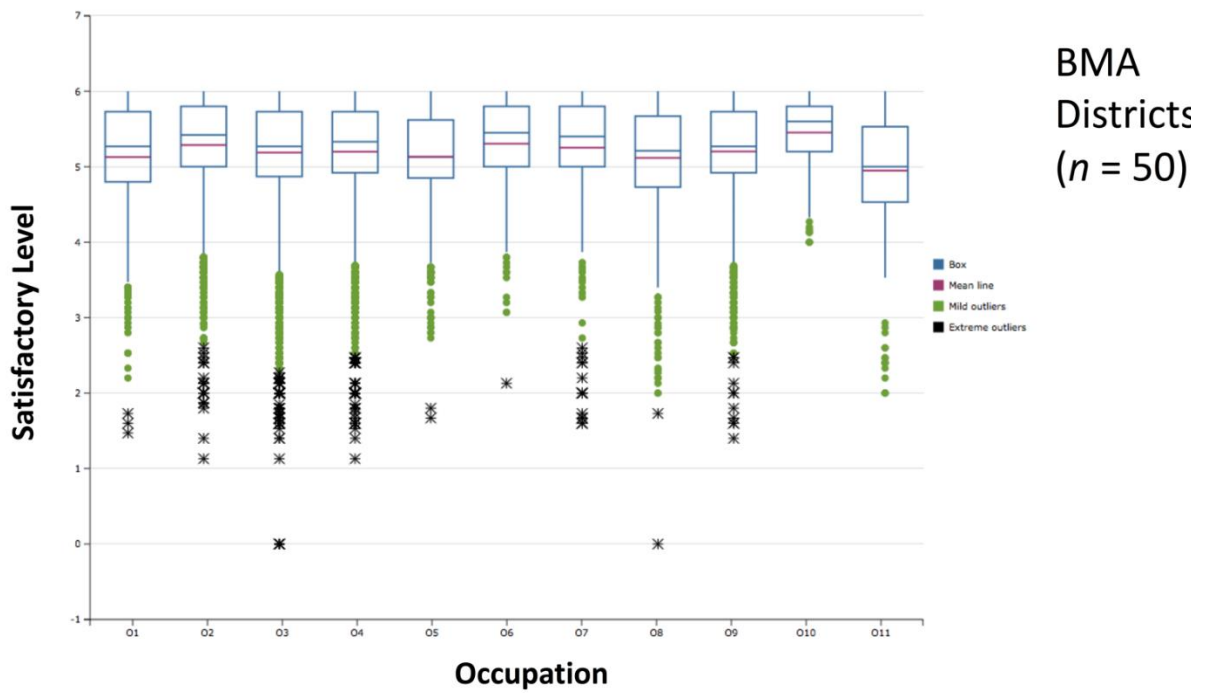

Fig. 3. Box plots of questionnaire respondents' satisfactory level based on their 11 different occupations.

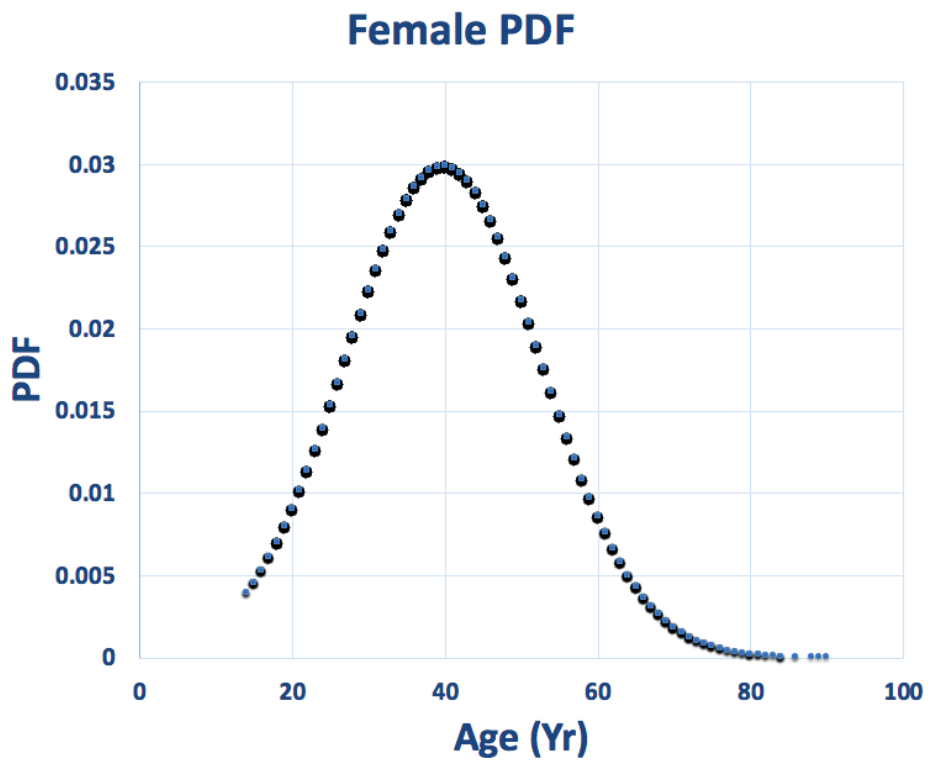
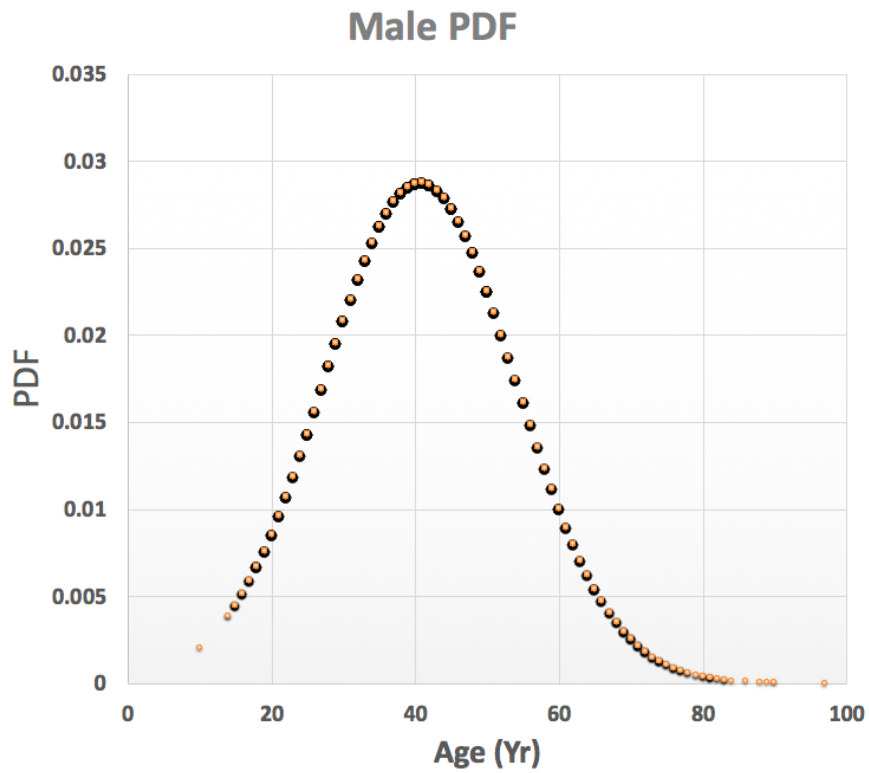

Fig. 4. Gaussian distribution function (GDF) of questionnaire respondent's age based on their gender

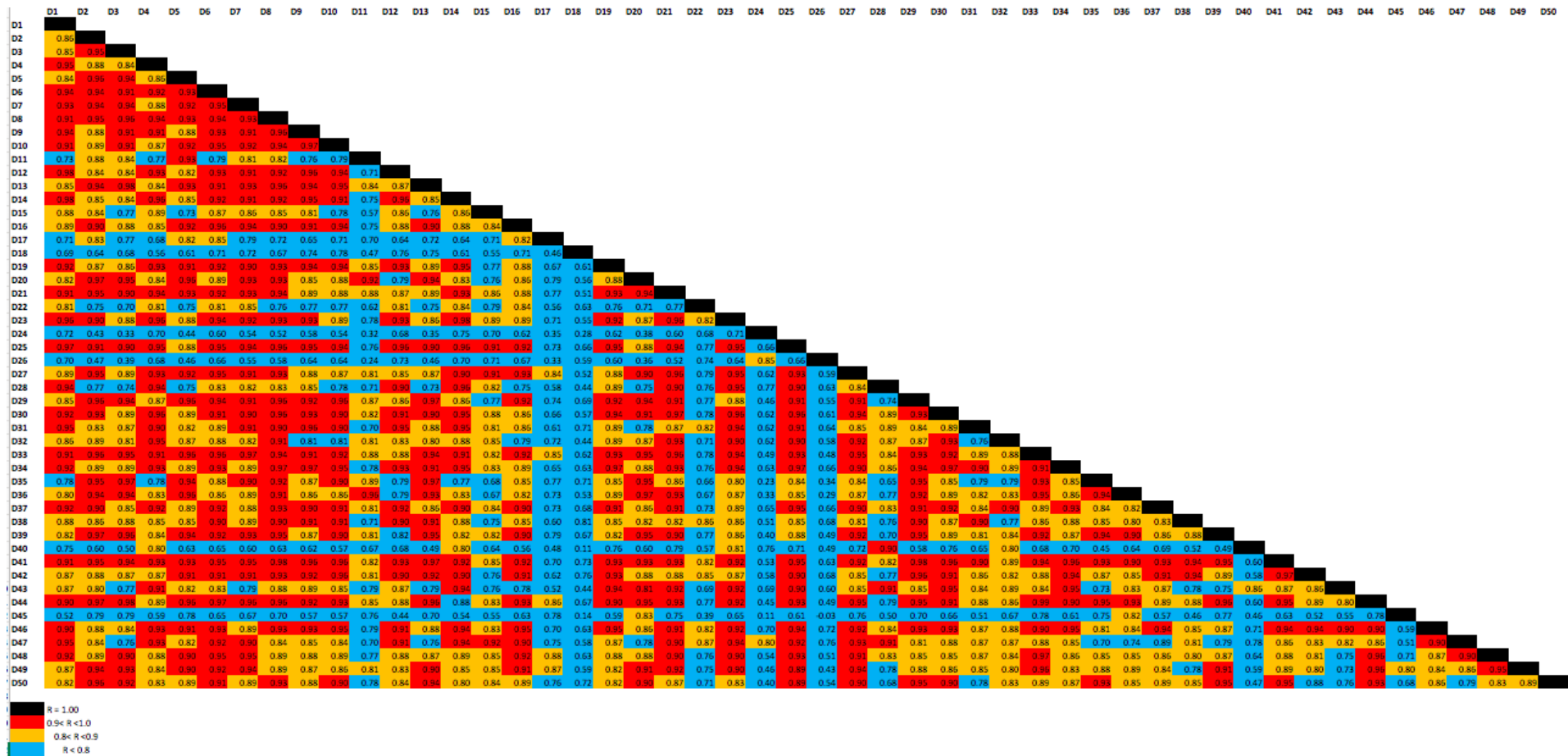

Fig. 5A. Pearson correlation coefficients of questionnaire respondents' satisfactory level toward the service quality of 50 BMA district staff.

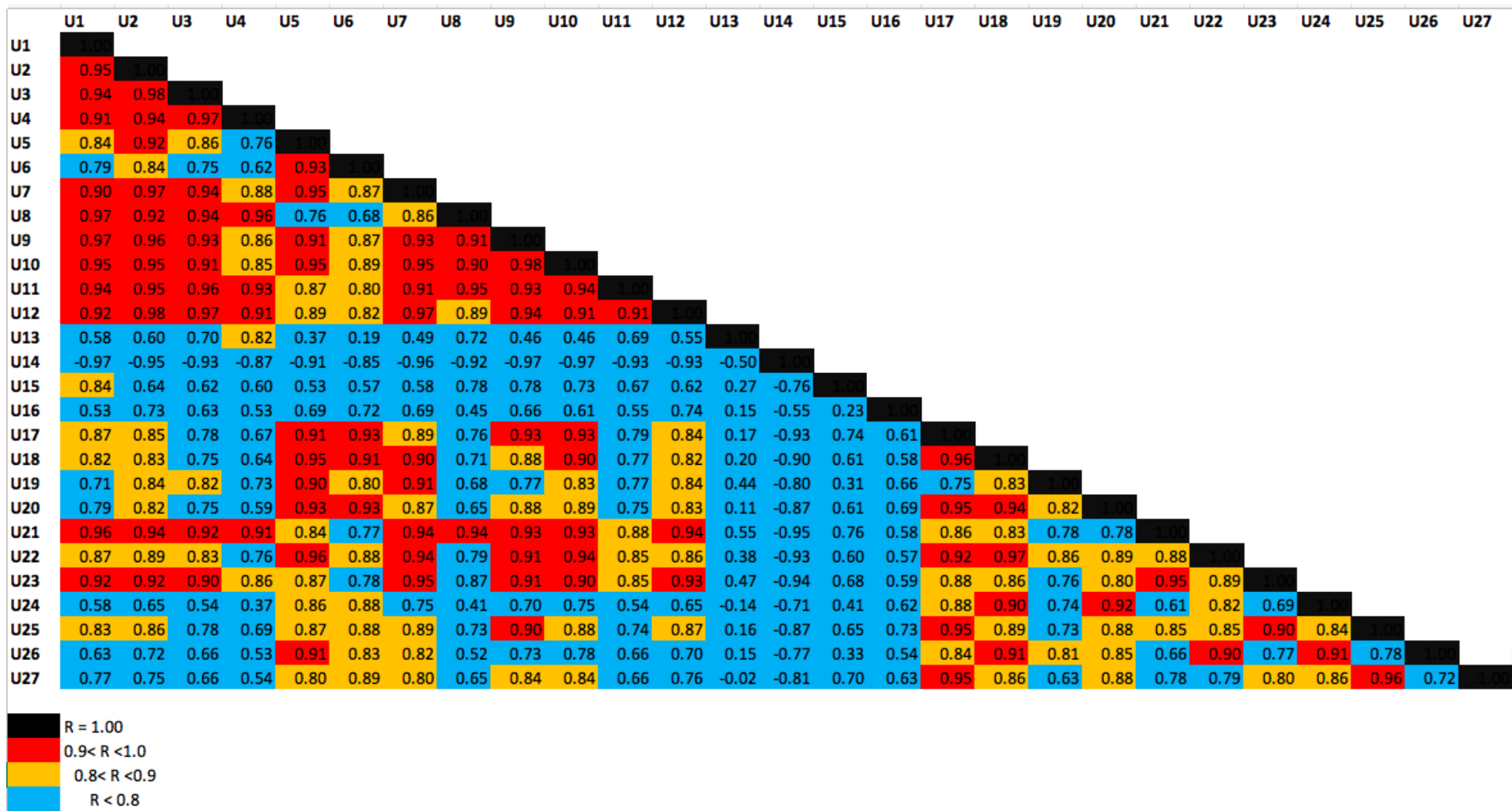

Fig. 5B. Pearson correlation coefficients of questionnaire respondents' satisfactory level toward the service quality of 27 BMA office staff.

มาตรการกฎหมายเกี่ยวกับการผลิตและจำหน่ายสุราพื้นบ้านกับการส่งเสริมวิสาหกิจ ชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

นิติน อินทมาโน¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและผลกระทบจากการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายในอดีตจนถึงปัจจุบันที่เกี่ยวกับการอนุญาตผลิตสุราและควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ส่งผลต่อวิสาหกิจชุมชนในการผลิตและจำหน่ายสุราพื้นบ้านอันเป็นต้นทุนทางสังคม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ถึงแม้ว่ารัฐบาลได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาชุมชน โดยใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทำให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชน แต่ยังมีปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการอนุญาตผลิตสุราพื้นบ้าน การควบคุมฉลากและการโฆษณาที่ใช้มาตรการเดียวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกประเภทซึ่งไม่เหมาะสมที่ปรับใช้กับกรณีของสุราพื้นบ้าน ดังนั้นหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจึงควรเสนอแนวทางสนับสนุนเชิงนโยบายที่ชัดเจนและพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในการผลิตสุราพื้นบ้านให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ

คำสำคัญ : สุราพื้นบ้าน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม วิสาหกิจชุมชน การพัฒนาที่ยั่งยืน

¹ Doctor of Juridical Science (S.J.D), ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, dr.nisit@gmail.com

Legal Measures Relating to Local Liquor's Production and Distribution and the Promotion of Community Enterprises for Sustainable Development

Nisit Intamano¹

Abstract

The objective of this article is to study and analyze the problems and impacts from the enforcement of legal measures from the past to the present concerning the production and the control of alcoholic beverages affecting community enterprises in the production and distribution of local liquor - the social cost, cultural heritage and the way of life. However, it is found that the government has formulated a national policy and strategy in promoting community enterprises to encourage community development by using cultural heritage, resulting in income distribution. Still, there are legal problems regarding the permission to produce local liquor as well as label control, and advertisement in the same measures as all types of alcoholic beverages which is not suitable for local liquor. Therefore, government agencies should propose vibrant supportive policy guidelines and develop laws to help community enterprises for producing local liquor in accordance with the 12th National Economic and Social Development Plan (2017-2021) and United Nations Sustainable Development Goals.

Keywords: local liquor cultural heritage community enterprises sustainable development

¹ Doctor of Juridical Science (S.J.D), Assistant Law Professor at Sripatum University, dr.nisit@gmail.com

1. บทนำ

แนวนโยบายของรัฐในการพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมามีตั้งแต่เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก (พ.ศ. 2504-2506) ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักโดยมุ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพื่อยกระดับรายได้ของประเทศให้สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในหลายมิติทำให้เกิดการสะสมของปัญหาความไม่สมดุลของการพัฒนาประเทศ เช่น ปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกัน ปัญหาเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอพยพแรงงานและการละทิ้งถิ่นฐานไปทำงานในเมืองใหญ่ ล้วนก่อให้เกิดผลกระทบทำให้ชุมชนอ่อนแอ ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้และเป็นเหตุนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองในปัจจุบัน

ประเทศไทยได้มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) และการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาเป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศโดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อตอบสนองการพัฒนาท้องถิ่นและส่งเสริมแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) เพื่อขจัดความยากจนยกระดับคุณภาพชีวิต สร้างรายได้ระดับสูง ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ลดความเหลื่อมล้ำ พัฒนาเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืนทำให้กระจายรายได้ไปสู่ประชาชน และสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นกับประชาชนซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (United Nations Sustainable Development Goals) อย่างไรก็ตามนโยบายของรัฐและมาตรการทางกฎหมายที่บังคับใช้ในปัจจุบันหลายฉบับยังเป็นอุปสรรคในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งในการสงวนรักษาไว้ซึ่งมรดกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและสร้างรายได้จากต้นทุนทางสังคมในแต่ละชุมชน โดยบทความนี้ได้วิเคราะห์สภาพปัญหาและผลกระทบจากการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตผลิตสุราและควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ส่งผลต่อวิสาหกิจชุมชนในการผลิตและจำหน่ายสุราพื้นบ้านอันเป็นต้นทุนทางสังคม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชุมชนเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ในการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์

ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาที่มาจากการบังคับใช้กฎหมายและผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชนในการการผลิตและจำหน่ายสุราพื้นบ้านเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเสนอแนวทางพัฒนา กฎหมายเกี่ยวกับการอนุญาตผลิต การควบคุมฉลากและการโฆษณาสุราพื้นบ้านที่เหมาะสม

3. วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสารเป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ทั้งที่เป็นหนังสือ รายงาน วารสาร บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสืบค้นจากสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตผลิตสุราพื้นบ้านและการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – depth Interview) ด้วยการ สัมภาษณ์ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายอนุญาตผลิตสุราและกฎหมาย ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

4. ผลการศึกษา

การผลิตสุราพื้นบ้านในประเทศไทยถือเป็นภูมิปัญญามรดกทางวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดกันมาช้านานในหลายท้องถิ่นทั่วประเทศด้วยหลายวัตถุประสงค์ทั้งเพื่อใช้ในการบริโภคในงานเทศกาล และใช้ ประกอบพิธีตามความเชื่อท้องถิ่นที่จำเป็นต้องใช้สุราเป็นเครื่องพิธีด้วยความเชื่อที่ว่าสุราเป็นสิ่งที่ เป็นสิริมงคล เช่น พิธีเลี้ยงผีปู่ย่า พิธีเลี้ยงผีแดนหรือผีบรรพบุรุษ เป็นต้น สุราพื้นบ้านแบ่งเป็นสองประเภท คือ เหล้าหมักหรือเหล้าแช่ที่ได้จากการหมักพืชผลการเกษตร ทั้งผลไม้และสมุนไพรไทย มีระดับแอลกอฮอล์ไม่เกิน 15 ดีกรี กรรมวิธีในการผลิตแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นทั้งยังมีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน เช่น อุ กระแช่ สาโท น้ำตาลเมา ตะหวาก อ้ายเป้ ในขณะที่เหล้ากลั่นหรือเหล้าต้ม ได้จากการกลั่นเหล้าหมักหรือเหล้าแช่ เป็นกระบวนการต่อเนื่องจากหมักเหล้าหรือเหล้าแช่ซึ่งมีระดับแอลกอฮอล์สูง เนื่องจากมีความเข้มข้นมากขึ้นแต่ไม่เกิน 70 ดีกรี ซึ่งการกลั่นเป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการหมักเหล้า เพื่อให้เหล้าเก็บไว้ได้นานอัน เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านดั้งเดิมของไทย (ไพศาล วิสาโล, 2537)

แต่เดิมรัฐมิได้ปราบปรามในการผลิตสุราพื้นบ้านมากนักจนกระทั่งเมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติ สุรา พ.ศ.2493 เพื่อกำหนดมาตรการควบคุมการผลิต การจำหน่ายสุรา การนำเข้าสุรา การจัดเก็บภาษีสุรา

ต้องให้ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมสรรพสามิตตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดเท่านั้นจึงทำให้การผลิตสุราพื้นบ้านซึ่งเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่ถูกสั่งสมประสบการณ์ถ่ายทอดสู่ชนรุ่นกลายเป็นสุราเถื่อนผิดกฎหมายโดยเจ้าหน้าที่สรรพสามิตมีอำนาจจับกุมดำเนินคดีกับผู้ผลิตสุราพื้นบ้านหรือผู้ที่ขายหรือนำออกเพื่อขายหรือซื้อไว้หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งสุราที่รู้ว่าทำขึ้นโดยฝ่าฝืนทำให้เกิดการจับกุมและดำเนินคดีประชาชนที่ผลิตสุราพื้นบ้านส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างราษฎรและเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นเวลายาวนาน (สวาท อุสอาด, 2545) จนเป็นเหตุให้มีการเคลื่อนไหวของชุมชนที่ผลิตสุราพื้นบ้านเรียกร้องสิทธิชุมชนและในการผลิตสุราพื้นบ้าน รวบรวมรายชื่อเสนอยกเลิกพระราชบัญญัติสุรา พ.ศ.2493 และเสนอกฎหมายเกี่ยวกับการผลิตและจำหน่ายสุราพื้นบ้านฉบับประชาชน คือ “ร่างพระราชบัญญัติจงดัดแปลงการผลิตและจำหน่ายเหล้าพื้นบ้าน พ.ศ...” (สถาบันพัฒนาการเมือง, 2544) เพื่อเรียกร้องสิทธิของชุมชนในการผลิตสุราพื้นบ้านตามภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น จารีตประเพณี และสิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพและการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรมตามที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิชุมชนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะวัฒนธรรมของท้องถิ่น ไว้ในตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 มาตรา 46 “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” มาตรา 60 “บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” และ มาตรา 87 “รัฐต้องสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรีโดยอาศัยกลไกตลาด กำกับดูแลให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม ค้ำครองผู้บริโภค และป้องกันการผูกขาดตัดตอนทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งยกเลิกและละเว้นการตรากฎหมายและกฎเกณฑ์ที่ควบคุมธุรกิจที่ไม่สอดคล้องกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจ และต้องไม่ประกอบกิจการแข่งขันกับเอกชน เว้นแต่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมหรือการจัดให้มีการสาธารณูปโภค”

จนกระทั่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบนโยบายการเปิดเสรีการผลิตและจำหน่ายสุราหลังปีพ.ศ. 2542 เพื่อให้เป็นไปตามข้อตกลงกับองค์การการค้าโลกโดยกระทรวงการคลังประกาศกฎกระทรวงการคลัง เรื่อง วิธีบริหารงานสุรา พ.ศ.2543 โดยมีสาระสำคัญว่าการเปิดเสรีสุรานั้นมิได้หมายความว่าผู้ใดจะผลิตและจำหน่ายสุราได้เองโดยเสรีในทุกกรณี แต่ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดในประกาศฉบับนี้

โดยกำหนดให้ผู้ขออนุญาตทำและขายส่งสุรากลั่น ประเภทวิสกี้ บรั่นดี และยिन ต้องเป็นบริษัทจำกัดที่จดทะเบียนตามกฎหมายไทยมีทุนจดทะเบียนไม่น้อยกว่าสิบล้านบาท และมีผู้ถือหุ้นสัญชาติไทยไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบเอ็ด โรงงานต้องมีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 200 ไร่ ห่างจากแม่น้ำลำคลองสาธารณะที่ประชาชนใช้สัญจรทางน้ำปกติและคลองชลประทาน ไม่น้อยกว่าสองกิโลเมตร กำลังการผลิตขั้นต่ำ 30,000 ลิตรต่อวัน หากกำลังการผลิตมากกว่านั้น ต้องเพิ่มขนาดพื้นที่ให้สอดคล้องกับกำลังการผลิต แต่หากมีการทำสุรากลั่นชนิดอื่น (สุราขาว สุราผสม สุราปรุงพิเศษ) ต้องมีพื้นที่โรงงานไม่น้อยกว่า 350 ไร่ กำลังการผลิตไม่น้อยกว่า 90,000 ลิตรต่อวัน หากกำลังการผลิตมากกว่านั้น ต้องเพิ่มขนาดพื้นที่ให้สอดคล้องกับกำลังการผลิต ในส่วนของผู้ขออนุญาตทำและขายส่งสุราแช่ (เบียร์และไวน์ต่าง ๆ) (1) การทำและขายส่งสุราแช่ชนิดเบียร์ ต้องเป็นบริษัทจำกัดที่จดทะเบียนตามกฎหมายไทย ทุนจดทะเบียนไม่น้อยกว่าสิบล้านบาท มีผู้ถือหุ้นสัญชาติไทยไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบเอ็ด โรงเบียร์ขนาดใหญ่ต้องมีปริมาณการผลิตไม่น้อยกว่าสิบล้านลิตรต่อปี โรงเบียร์ขนาดเล็ก ประเภทผลิตเพื่อขาย ณ สถานที่ผลิต ต้องมีกำลังการผลิต ไม่น้อยกว่า 100,000 ลิตร แต่ไม่เกิน 1,000,000 ลิตรต่อปี (2) การทำและขายสุราแช่ผลไม้ (ไวน์) ต้องเป็นบริษัทจำกัดที่จดทะเบียนตามกฎหมายไทย มีผู้ถือหุ้นสัญชาติไทยไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบเอ็ด หรือเป็นสหกรณ์ ตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ แต่ไม่ได้กำหนดวงเงินลงทุนและขนาดของโรงงานไว้ และในส่วนของผู้ขออนุญาตให้ผลิตและจำหน่ายสุราแช่พื้นเมือง และสุราแช่อื่น นอกจากสุราผลไม้และเบียร์จะต้องจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ การเกษตรและมีวัตถุประสงค์ในการผลิตและจำหน่ายสุราแช่พื้นเมือง ยื่นขออนุญาตก่อสร้างโรงงานสุราพร้อมแผนผังสังเขปแสดงสถานที่ตั้ง การติดตั้งเครื่องจักรและอุปกรณ์ต่ออหิบัติกรมสรรพสามิต ซึ่งสถานที่ก่อสร้างนั้นต้องแยกต่างหากจากที่อยู่อาศัยโดยชัดเจนและไม่ก่อให้เกิดอันตราย ความเดือดร้อนรำคาญหรือความเสียหายต่อบุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นด้วย

ในปี พ.ศ.2546 กระทรวงการคลังประกาศกฎกระทรวงว่าด้วยวิธีการบริหารงานสุราฉบับที่ 4 กำหนดให้ผู้ขออนุญาตผลิตต้องมีภูมิลำเนาในพื้นที่สถานที่ผลิตสุรา ยื่นคำร้องขออนุญาตสร้างสถานที่ทำสุราพร้อมแผนผังแสดงสถานที่ตั้งและการติดตั้งเครื่องจักรต่ออหิบัติกรมสรรพสามิต โดยใช้เครื่องจักรกำลังรวมต่ำกว่าห้าแรงแม่หรือแรงงานคนต่ำกว่าเจ็ดคน หรือกรณีที่ใช้เครื่องจักรและแรงงานคน เครื่องจักรกำลังรวมต่ำกว่าห้าแรงแม่และแรงงานคนต่ำกว่าเจ็ดคนซึ่ง ทำให้ผู้ผลิตที่เป็นวิสาหกิจชุมชนต้องถูกจำกัดการผลิตภายใต้เงื่อนไขที่ต้องใช้เครื่องจักรกำลังรวมต่ำกว่าห้าแรงแม่หรือแรงงานคนต่ำกว่าเจ็ดคนหรือกรณีที่ใช้เครื่องจักรและแรงงานคนเครื่องจักรกำลังรวมต่ำกว่าห้าแรงแม่และแรงงานคนต่ำกว่าเจ็ดคน ในปีพ.ศ. 2558

ศาลปกครองสูงสุดพิพากษาเพิกถอนกฎกระทรวงว่าด้วยวิธีการบริหารงานสุราในคดีหมายเลขคำที่ อ. 406/2552 คดีหมายเลขแดงที่ อ.1267/2558 ด้วยเหตุผลว่าประกาศกระทรวงการคลังไม่มีสถานะเป็นกฎหมายเนื่องจากบัญญัติโดยอาศัยเหตุผลตามนโยบายของมติคณะรัฐมนตรีที่เห็นชอบนโยบายเปิดเสรีการค้าสุรา มิได้อาศัยอำนาจตามมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติสุรา พ.ศ. 2493 ที่ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังออกกฎกระทรวง ทำให้ในปัจจุบันมีเพียงพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ.2560 บัญญัติหลักเกณฑ์การขออนุญาตผลิตสุราทุกประเภทในมาตรา 153 “ผู้ใดประสงค์จะผลิตสุราหรือมีเครื่องกลั่นสำหรับผลิตสุราไว้ในครอบครอง ให้ยื่นคำขออนุญาตต่ออธิบดี และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด การขออนุญาตและการออกใบอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง” ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าปัจจุบันยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการอนุญาตผลิตสุราที่บ้านเป็นการเฉพาะ

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ตัวแทนวิสาหกิจชุมชนที่สามารถขออนุญาตผลิตสุราที่บ้านได้ตามกฎหมายแล้วยังพบปัญหาในการจำหน่ายสุราที่บ้านเนื่องจากพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551 กำหนดมาตรการควบคุมข้อความบนฉลากและการโฆษณา ซึ่งประกาศคณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข เกี่ยวกับฉลากของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2558 กำหนดว่า “ฉลากจะต้องไม่มีข้อความที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจผิด หรือข้อความที่เป็นเท็จ เกินความจริง หรือข้อความที่เชิญชวนให้บริโภคหรืออวดอ้างสรรพคุณ คุณประโยชน์หรือคุณภาพของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยทางตรงหรือทางอ้อม” (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2560) จากข้อมูลการสัมภาษณ์ทำให้ทราบปัญหาในการบังคับใช้มาตรการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ว่านอกจากจะต้องมีข้อความคำเตือนตามที่กฎหมายกำหนด คือ “ห้ามจำหน่ายสุราแก่บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 20 ปี บริบูรณ์ การดื่มสุราทำให้ความสามารถในการขับขี่ยานพาหนะลดลง และบุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 20 ปี บริบูรณ์ “ไม่ควรดื่ม” เจ้าหน้าที่ห้ามระบุส่วนประกอบอื่น ๆ ของการทำสุราที่บ้านลงในฉลาก เช่น สมุนไพรที่ใช้ในการผลิตเนื่องจากเจ้าหน้าที่ชี้แจงว่าเป็นข้อความเชิญชวนให้บริโภคหรืออวดอ้างสรรพคุณ คุณประโยชน์หรือคุณภาพอันขัดต่อกฎหมาย โดยแจ้งให้ระบุได้เพียงเฉพาะส่วนสำคัญ เช่น ข้าวสาร แกลบ แป้งอู เท่านั้น นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ยังห้ามวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตสุราที่บ้านจัดทำและเผยแพร่เอกสารอธิบายหรือแผ่นพับให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนกับสุราที่บ้าน วัตถุประสงค์ทางการเกษตรที่ใช้ในผลิต สรรพคุณของสมุนไพรแต่ละชนิดที่เป็นส่วนผสมในสุราที่บ้านเนื่องจากขัดต่อมาตรการควบคุมการโฆษณา เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ใน

มาตรา 32 ซึ่งบัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาเครื่องดื่มนแอลกอฮอล์หรือแสดงชื่อหรือเครื่องหมายของเครื่องดื่มนแอลกอฮอล์อันเป็นการอวดอ้างสรรพคุณหรือชักจูงใจให้ผู้อื่นดื่มนโดยตรงหรือโดยอ้อม การโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ใด ๆ โดยผู้ผลิตเครื่องดื่มนทุกประเภทให้กระทำได้เฉพาะการให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้เชิงสร้างสรรค์สังคม โดยไม่มีการปรากฏภาพของสินค้า หรือบรรจุภัณฑ์ของเครื่องดื่มนแอลกอฮอล์นั้น ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” ในขณะที่ผู้ผลิตเครื่องดื่มนแอลกอฮอล์ทั่วไปสามารถใช้กิจกรรมส่งเสริมการขายและการตลาดในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กลยุทธ์การโฆษณาแฝง กลยุทธ์การตลาดความรับผิดชอบต่อสังคม กลยุทธ์การตลาดเชิงดนตรี กลยุทธ์การจัดลานเบียร์ กลยุทธ์การตลาดเชิงกีฬา กลยุทธ์การตลาดเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้อย่างเต็มที่ด้วยนโยบายประชาสัมพันธ์หลายพันล้านบาทต่อปี (นิทัศน์ ศิริโชติรัตน์, 2555) ดังนั้นแล้วจึงควรแยกการบังคับมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมฉลากและการโฆษณาเครื่องดื่มนแอลกอฮอล์กับสุราพื้นบ้านให้แตกต่างกันเพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการแสดงเฉพาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวัตถุดิบการผลิต สรรพคุณของสมุนไพรแต่ละชนิด และกรรมวิธีการผลิตที่เป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนที่ผลิตสุราพื้นบ้าน

5. สรุปอภิปรายผล

นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก (พ.ศ. 2504-2506) ให้มีความสำคัญกับอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยการเร่งรัดพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม เน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการส่งออกและบริโภคภายในประเทศโดยไม่ได้ให้ความสนใจในการพัฒนาชนบทและเศรษฐกิจชุมชนอย่างเหมาะสมจนเกิดการกระจุกตัวทางเศรษฐกิจในกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ในภูมิภาคก่อให้เกิดปัญหาการอพยพแรงงานเข้าไปทำงานในเมืองใหญ่ ปัญหาความยากจนในชนบทและความเหลื่อมล้ำของรายได้ ก่อให้เกิดผลกระทบทำให้ชุมชนอ่อนแอ ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้และเป็นเหตุนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองเป็นระยะเวลายาวนาน

รัฐบาลได้ริเริ่มเน้นหนักในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่นและการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนและให้ความสำคัญกับต้นทุนทางสังคมกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เน้นกระจายรายได้ไปสู่ชนบทควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) แต่ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่เนื่องจากรัฐบาลมุ่งเน้นไปที่การแก้ปัญหาวิกฤติ

เศรษฐกิจของประเทศ จนกระทั่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เน้นการพัฒนาคนและแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศโดยเริ่มจากชุมชนในชนบทซึ่งเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานของประเทศ และส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในชุมชนเพื่อขอรับการสนับสนุนส่งเสริมและการพัฒนาศักยภาพจากภาครัฐได้ตรงตามความต้องการในแต่ละท้องถิ่นจะทำให้เกิดการพัฒนาศรษฐกิจชุมชนส่งผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ สามารถนำต้นทุนทางสังคม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนมา สร้างรายได้ในชุมชนก่อให้เกิดการจ้างงานและเพิ่มมูลค่าให้กับวัตถุดิบและพืชผลทางการเกษตรในท้องถิ่นซึ่งเป็นการกระจายรายได้และลดปัญหาการละทิ้งถิ่นฐานเข้าทำงานในเมืองใหญ่ ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและคนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พึ่งพาตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2545)

ในขณะที่มาตรการกฎหมายและนโยบายในหลายประเทศที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และส่งเสริมการผลิตและจำหน่ายสุราพื้นบ้าน เช่น เหล้าสาเกเป็นสุราพื้นบ้านของประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีปริมาณแอลกอฮอล์ไม่เกินสิบห้าดีกรี โดยรัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญการผลิตเหล้าสาเกซึ่งเป็นสุราพื้นบ้านจึงได้มีการจัดตั้งสถาบันวิจัยการผลิตสุราแห่งชาติ (Nation Research Institute of Brewing) สังกัดกระทรวงการคลังเพื่อศึกษาวิจัยและพัฒนาการผลิตเหล้าสาเกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยร่วมกับสมาคมผู้ผลิตสุราพื้นบ้านญี่ปุ่น (Japan Sake Brewers Association) เพื่อจัดระดับของเหล้าสาเกให้มีมาตรฐานและให้ช่วยเหลือทั้งในด้านการเงิน การผลิต การบริหารองค์กร การตลาด และส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากกฎหมายส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมให้แข่งขันผลิตเหล้าสาเกที่มีคุณภาพออกสู่ตลาดเนื่องจากการมีวิธีการผลิตและคัดสรรวัตถุดิบที่แตกต่างกันไปแต่ละท้องถิ่นทำให้มีรสชาติและกลิ่นหอมต่างกันไป ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนในหลายท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในการสร้างรายได้ให้ชุมชนและได้รับการสนับสนุนตามโครงการหนึ่งหมู่บ้าน หนึ่งผลิตภัณฑ์ จนเป็นที่รู้จักทั่วประเทศ (ปิยาภรณ์ จันทร์สวย, 2549)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการผลิตเหล้าอุในอำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม พบว่า เมื่อชุมชนรวมตัวกันเป็นวิสาหกิจในการผลิตเหล้าอุได้แล้วทำให้ชาวภูไทในอำเภอเรณูนครมีงานทำมากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น และใช้วัตถุดิบในการผลิตเหล้าอุจากชุมชนใกล้เคียง เช่น ข้าวเหนียว สมุนไพรที่ใช้ทำเบ็งอุ ซึ่งคนในชุมชนปลูกต่างชนิดกันนำมาขาย ชะลอมไม้ที่หุ้มไหเหล้าอุจากในหมู่บ้านนาดี อำเภอเรณูนคร

ตลอดไม่ช่วงที่ใช้ในการดูแลจากอำเภอบ้านแพ้ว ไหบรรจุก่อจากจังหวัดราชบุรี นอกจากเป็นการสร้างงานและเพิ่มรายได้ให้ชุมชนของอำเภอเรณูนครแล้ว ยังสามารถกระจายรายได้สู่วิสาหกิจชุมชนอื่นด้วยการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชนซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals–SDGs) ที่เน้นให้ความสำคัญกับการปรับสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบบูรณาการและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อ (เป้าหมายที่ 1) การขจัดความยากจนขจัดความยากจนทุกรูปแบบทุกสถานที่ (No Poverty) (เป้าหมายที่ 8) ส่งเสริมงานที่มีคุณค่าและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องครอบคลุมและยั่งยืนการจ้างงานที่มีคุณค่า (Decent Work and Economic Growth) (เป้าหมายที่ 10) ลดความเหลื่อมล้ำ (Reduced Inequalities) (เป้าหมายที่ 11) การพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืน (Sustainable Cities and Communities) และ(เป้าหมายที่ 12) ส่งเสริมการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน (Responsible Consumption and Production) ดังนั้นรัฐจึงควรพิจารณา นโยบายส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็ง อันเป็นการแก้ปัญหาความยากจนในระดับรากหญ้าโดยใช้ต้นทุนทางสังคมในแต่ละชุมชนให้เหมาะสม เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ การแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การผลิตและจำหน่ายสุราพื้นบ้านอันเป็นภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นโดยควรได้รับความช่วยเหลือภาครัฐในด้านความรู้วิชาการสมัยใหม่ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาการผลิตสินค้าและบริการให้มีคุณภาพ และพัฒนาปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายการอนุญาตผลิตสุราและจำหน่ายสุราพื้นบ้านซึ่งส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างอาชีพ กระจายรายได้ให้กับชุมชน เพิ่มมูลค่าให้กับวัตถุดิบพืชผลทางการเกษตร และส่งเสริมให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นนำมาใช้พัฒนาวิสาหกิจชุมชน

6. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรให้การสนับสนุนในเชิงนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งเช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่น เพื่อที่จะสามารถนำผลผลิตทางการเกษตรในท้องถิ่นมาแปรรูปตามภูมิปัญญามรดกทางวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่โดยส่งเสริมศักยภาพท้องถิ่นทั้งด้านเงินทุน แรงงาน ทรัพยากรธรรมชาติ สร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์เพื่อให้ผู้ซื้อจดจำ รวมถึงการสนับสนุนการอบรมวิชาการ แลกเปลี่ยนความรู้ วิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตให้ทันสมัย ส่งเสริมช่องทางการตลาดให้แก่วิสาหกิจชุมชน โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นกลยุทธ์สร้างความเข้มแข็ง

2. ควรกำหนดนิยามศัพท์ของ “สุราพื้นบ้าน” โดยเฉพาะเนื่องจากปัจจุบันสุราพื้นบ้านถือเป็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทหนึ่งตามบทนิยามในพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ.2560 มาตรา 152 “สุรา” ให้หมายความรวมถึงวัตถุทั้งหลายหรือของผสมที่มีแอลกอฮอล์ ซึ่งสามารถดื่มกินได้เช่นเดียวกับน้ำสุรา หรือซึ่งดื่มกินไม่ได้แต่เมื่อได้ผสมกับน้ำหรือของเหลวอย่างอื่นแล้วสามารถดื่มกินได้เช่นเดียวกับน้ำสุรา แต่ไม่รวมถึงเครื่องดื่มที่มีปริมาณแอลกอฮอล์ไม่เกินศูนย์จุดห้าดีกรี “สุราแช่” หมายความว่า สุราที่ไม่ได้กลั่น และให้หมายความรวมถึงสุราแช่ที่ได้ผสมกับสุรากลั่นแล้ว แต่ยังมีแรงแอลกอฮอล์ไม่เกินสิบห้าดีกรีด้วย “สุรากลั่น” หมายความว่า สุราที่ได้กลั่นแล้ว และให้หมายความรวมถึงสุรากลั่นที่ได้ผสมกับสุราแช่แล้ว แต่มีแรงแอลกอฮอล์เกินกว่าสิบห้าดีกรีด้วย ในขณะที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 มิได้มีความหมาย เฉพาะเช่นกัน โดยให้ความหมายของคำว่า “สุรา” หมายความว่า “น. เหล้า, น้ำเมาที่ได้จากการกลั่น” และคำว่า “เมรัย” หมายความว่า “น. น้ำเมาที่เกิดจากการหมักหรือแช่, น้ำเมาที่ไม่ได้กลั่น” แต่ไม่ได้ให้ความหมายของ “สุราพื้นบ้าน” ไว้โดยตรงแต่ได้ให้ความหมายของคำว่า “พื้นบ้าน” หมายถึง “ว. เฉพาะถิ่น เช่น ของพื้นบ้าน มักใช้คู่กับคำ พื้นเมือง เป็นพื้นบ้านพื้นเมือง” เมื่อพิจารณาประกอบคำว่า “สุรา” แล้ว “สุราพื้นบ้าน” จึงหมายถึง สุรา หรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่เป็นของเฉพาะถิ่นหรือเป็นของพื้นบ้านพื้นเมือง ควรบัญญัตินิยามศัพท์คำว่า “สุราพื้นบ้าน” ไว้เป็นการเฉพาะ โดยการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 152 แห่งพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ.2560 “สุราพื้นบ้าน หมายถึง เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทสุราแช่หรือกลั่นที่เกิดจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง”

3. ควรกำหนดมาตรการควบคุมผลผลิตสุราพื้นบ้านเป็นการเฉพาะ โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 26 (1) แห่งพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์พ.ศ.2551 ให้คณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ออกประกาศโดยกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับผลผลิตของสุราพื้นบ้าน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับส่วนประกอบที่เป็นทั้งวัตถุดิบผลผลิตทางการเกษตรสมุนไพร กรรมวิธีการผลิต และความเกี่ยวข้องกับชุมชน รวมถึงการอนุญาตให้เผยแพร่เอกสารอธิบายหรือแผ่นพับให้ความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นกับสุราพื้นบ้านที่ผลิตและจำหน่ายเพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่งเสริมสุราพื้นบ้านให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 32 แห่งควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์พ.ศ.2551 “บทบัญญัติในวรรคหนึ่งและวรรคสอง มิให้ใช้บังคับกับสุราพื้นบ้านให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง”

เอกสารอ้างอิง

- ธีรภัท ชัยพิพัฒน์. 2550. “สุราพื้นบ้าน” ภาพสะท้อนของกระบวนการเรียนรู้การปรับตัวและความสัมพันธ์แบบใหม่ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงจากนโยบายของรัฐกรณีศึกษา: หมู่บ้านห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิทัศน์ ศิริโชติรัตน์. 2555. การติดตามเฝ้าระวังอุตสาหกรรมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสื่อสิ่งพิมพ์และกิจกรรมส่งเสริมการตลาด. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
- บรรเจิด สิงคะเนติ. 2560. ความคิดเห็นต่อการกระทำผิดฐานโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์.
- ปิยาภรณ์ จันทร์สวย. 2549. ปัจจัยที่ทำให้สุราพื้นบ้านยังคงได้รับความนิยมในญี่ปุ่น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพศาล วิสาโล. 2537. ประวัติศาสตร์การบริโภคสุราในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ดีไซน์.
- สวาท อุปฮาด. 2545. การศึกษาและฟื้นฟูภูมิปัญญาเหล้าพื้นบ้านเพื่อพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนบ้านท่าช้างและบ้านโนนหนองลาด จังหวัดขอนแก่น. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- สถาบันพัฒนาการเมือง. 2544. เหล้าพื้นบ้าน ภูมิปัญญาไทยและสิทธิอันชอบธรรมกับการแก้ไขปัญหาความยากจน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เด็อนตุลา.
- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. 2545. ผลการดำเนินงานเชิงคุณภาพกองทุนหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ: บริษัท สามเจริญพาณิชย์ จำกัด.

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาที่ยั่งยืน: การวิเคราะห์เชิงทฤษฎี

(Community-based Tourism Management and Sustainable Development: Theoretical Analysis)

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม¹

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการศึกษาถึงความเป็นไปได้และโมเดลที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สมดุลและยั่งยืน เป็นการศึกษาเอกสารและข้อถกเถียงเชิงทฤษฎี มโนทัศน์ความสมดุลประกอบด้วยมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ส่วนมโนทัศน์ความยั่งยืนประกอบด้วยมิติด้านการพึ่งตนเอง การสร้างภูมิคุ้มกัน และการปรับตัว/ฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว ผลการศึกษาพบว่ามีความเป็นไปได้ที่จะทำการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีความสมดุลและยั่งยืน โดยจะต้องนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการดำเนินการ ภายใต้งैอนใจที่สมาชิกร่วมมือกัน และรับประโยชน์ร่วมกัน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

The purpose of this article is to study the viability and the appropriate model for balance and sustainable development of community-based tourism (CBT). The method of documentary research and theoretical debates were used for the study. The concept of balance is comprised of economic, social and environmental dimensions; and the concept of sustainability is comprised of self-reliance, immunity and resilience. In order that the balance and sustainable development of CBT is feasible, it is necessary for the application of SEP into the operation process under conditions of community members' cooperation and shared benefits.

Key words: community-based tourism, sufficiency economy philosophy

¹รองศาสตราจารย์ ภาควิชาพัฒนาระบบบริหารและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA)

บทความนี้เป็นบทความที่คัดลอกมาจากงานวิจัยของผู้เขียน เรื่อง 'การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน', โครงการวิจัยเชิงบูรณาการขับเคลื่อนการพัฒนาและการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์ศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2561.

เกริ่นนำ

ในช่วง 5 ทศวรรษที่ผ่านมา การท่องเที่ยวมีอัตราการเติบโตอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน (Rui, 2018) การท่องเที่ยวกระแสหลักที่เรียกกันทั่วไปว่า “mass tourism” ซึ่งเน้นขายความบันเทิงเพื่อเพิ่มนักท่องเที่ยวจำนวนมากๆ ได้ก่อให้เกิดปัญหาการกระจุกตัวอยู่ในเมืองท่องเที่ยวขนาดใหญ่ และอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Satarat, 2010: 2)

ปัญหาดังกล่าวได้สร้างเงื่อนไขให้เกิด “การท่องเที่ยวทางเลือก” ขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงทศวรรษ 1990 ได้เกิดกระแส “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” (community-based tourism – CBT)² ซึ่งได้รับความนิยมจากทั่วโลก โดยส่งเสริมให้ชุมชนจัดการท่องเที่ยวเองเพื่อจะได้มีงานทำและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น รวมทั้งยังส่งผลต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ คุณภาพชีวิต และมรดกทางวัฒนธรรมอีกด้วย

สำหรับประเทศไทย CBT เกิดขึ้นหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม และคณะ, 2550; Satarat, 2010) ในปี 2543-2544 มีโฮมสเตย์เกิดขึ้นหลายแห่ง ซึ่งเปิดให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชุมชนและธรรมชาติ โดยทั่วไป CBT มักดำเนินการในหมู่บ้านชาวประมง ชุมชนริมคลอง ชุมชนชาวสวน ชุมชนชาติพันธุ์ หมู่บ้านติดเชิงเขา และตลาดโบราณ เป็นต้น จากข้อมูลที่มีอยู่ พบว่าปี 2553 ทั่วประเทศมี CBT ทั้งสิ้น 299 แห่ง ตั้งอยู่ในภาคเหนือ 143 แห่ง ภาคใต้ 79 แห่ง ภาคกลาง 48 แห่ง และภาคอีสาน 29 แห่ง (Satarat, 2010: 6) นอกจากนี้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้ดำเนินโครงการ ‘ช.ก.ส. นำเที่ยวทั่วไทย ตามรอยเท้าพ่อ’ ขึ้นในปี 2557 เพื่อสร้างชุมชนต้นแบบสำหรับจัดทำ CBT ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยปีแรกมีชุมชนเข้าร่วมโครงการ 27 แห่ง เพิ่มขึ้นเป็น 77 แห่งในปี 2559 (ช.ก.ส., 2014)

การส่งเสริม CBT เป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล แต่ปัญหาก็คือ “จะสามารถพัฒนา CBT ให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนได้อย่างไร” บทความนี้พยายามที่จะตอบคำถามดังกล่าว โดยทำการศึกษาผ่านการ

² นักวิชาการหลายท่าน (Giampiccoli & Kalis, 2012: 105 – 106; Giampiccoli & Nauright, 2010: 53; Lopez-Gunzman, Borges & Castillo-Canalego, 2011: 37; ASEAN Secretariat, 2016: 1-2; WWF International, 2001: 2; Burgos & Mertens, 2017; Goodwin & Santilli, 2009: 12) ได้ให้ความหมายของ CBT คล้ายคลึงกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้: 1) CBT มีเป้าหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของท้องถิ่น 2) การดำเนินงานที่เน้นประโยชน์ทางเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ชุมชน และวัฒนธรรม 3) เป็นเจ้าของและจัดการโดยชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส 4) การกระจายผลประโยชน์ภายในชุมชนอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม และมีการนำรายได้บางส่วนไปใช้ในการพัฒนาสังคม 5) เสริมสร้างจิตสำนึกแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น การเสียสละเพื่อส่วนร่วม เคารพในความแตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

วิเคราะห์เชิงทฤษฎี (theoretical analysis) ซึ่งเน้นการวิเคราะห์และสกัดออกมาเป็นองค์ความรู้เชิงบูรณาการ เพื่อให้คำตอบต่อปริศนาที่วางไว้ขั้นต้น

ปัญหาการพัฒนา CBT ที่ขาดความสมดุล

การพัฒนา CBT ในประเทศไทยเกิดขึ้นในช่วงต้นทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา โดยมีหน่วยงานหลายแห่งที่เข้าไปส่งเสริมชาวบ้านให้ประกอบการ CBT ขึ้น จนกระทั่งหลายชุมชนมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจนกลายเป็นที่สนใจของสื่อมวลชน และหน่วยงานของรัฐก็เข้าไปให้การส่งเสริมกันเป็นจำนวนมาก อันส่งผลให้ CBT บางแห่งตกเป็นข่าวทางโทรทัศน์จนกลายเป็นจุดดึงดูดใจ ส่งผลให้มีย่านท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนทำให้ CBT บางแห่งเปลี่ยนไปเป็น “การท่องเที่ยวที่เน้นปริมาณ” ไปโดยปริยาย มีการสร้างรีสอร์ทเพิ่มขึ้น ขยายร้านอาหาร รวมทั้งทุนภายนอกเข้าไปสร้างรีสอร์ทขนาดใหญ่ สร้างคาราโอเกะ ร้านเหล้า ฯลฯ ผลที่ตามมาคือ ที่ดินมีราคาสูงลิ่วจนกลายเป็นแรงดึงดูดให้ชาวบ้านบางคนขายที่ดินของตน

ตัวอย่างของ CBT ที่เติบโตอย่างรวดเร็วจนก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบได้แก่ บ้านแม่คำปอง สวนผึ้ง ตลาดน้ำอัมพวา วังน้ำเขียว กี๊วัง และหลายๆ ชุมชนในแม่ฮ่องสอน ชุมชนเหล่านี้ต่างประสบปัญหาเนื่องจากนักท่องเที่ยวเข้าไปใช้บริการกันอย่างแน่นหนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาล (อาทิ วันปีใหม่ สงกรานต์) อันก่อให้เกิดปัญหาหาดติดบนถนนทางเข้าหมู่บ้านยาวถึง 5 กิโลเมตร การดื่มสุรา ร้องเพลงเสียงดัง ขยะล้นชุมชน ปัญหาน้ำดื่มไม่เพียงพอ ไม่มีที่จอดรถ ร้านอาหารแน่นจนไม่มีที่นั่ง เกิดมลภาวะทางน้ำและทางอากาศ ห้องส้วมไม่เพียงพอ ร้านอาหารหลายแห่งเปิดเพลงเสียงดังรบกวนเพื่อนบ้าน ปัญหาโสเภณี ยาเสพติด ฯลฯ ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งผลที่ติดตามมาก็คือ เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ อย่างซับซ้อน

ตัวอย่างของตลาดน้ำอัมพวา (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม และคณะ, 2550; ธนัทธกร สิริพัชรกุล, 2556) ซึ่งจัดตั้งขึ้นในปี 2547 แต่เติบโตอย่างรวดเร็วจนเกิดผลกระทบเชิงลบและนำไปสู่ความขัดแย้งภายในท้องถิ่นอย่างชัดเจน คือ 1) ความขัดแย้งในแนวทางการพัฒนา ระหว่างกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว (รีสอร์ท คนขับเรือ ร้านค้า ร้านอาหาร ฯลฯ) ซึ่งต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นปริมาณ กับกลุ่มอนุรักษ์ (ชาวบ้าน ริมคลอง นักพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และผู้ประกอบการท่องเที่ยวบางส่วน) ที่ให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตชุมชนและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ 2) ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเรือหางยาว (ขับเรือนักท่องเที่ยวไปชมหิ่งห้อย) กับชาวบ้านริมคลองที่ได้รับความเดือดร้อนจากเรือที่วิ่งเร็ว ส่งเสียงดัง และคลื่นจากเรือกัดเซาะริมคลอง) จนชาวบ้านต้องประท้วงด้วยการตัดต้นลำพู 3) ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการก่อสร้างโรงแรมห้าดาวในตลาดน้ำอัมพวาของนายชูชัย ชัยฤทธิเลิศ ส่งผลให้มีการรื้อถอนเรือนแถวไม้แบบดั้งเดิม 12 ห้อง นำไปสู่การเดินขบวนประท้วงของชาวบ้านหลายร้อยคน เพื่อเรียกร้องให้มีการอนุรักษ์ชุมชนท้องถิ่น

การพัฒนาการท่องเที่ยวบนเกาะช้าง จังหวัดตราด เป็นอีกกรณีหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งจากการพัฒนาที่ขาดความสมดุล ผลการวิจัยของพิศุจน์ รัตนวงศ์ (2553) พบว่า การพัฒนาเกาะช้างด้วยความเร่งรีบส่งผลให้ชาวบ้านในท้องถิ่นขาดการมีส่วนร่วม แต่กลับได้รับผลกระทบจากการพัฒนาอย่างมาก เนื่องจากชาวบ้านปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงไม่ทัน และขาดการวางผังเมือง ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะที่ผู้ได้รับประโยชน์ คือ นักลงทุนจากภายนอกเท่านั้น

ไม่เพียงแต่ในประเทศไทยเท่านั้น CBT ในต่างประเทศก็ประสบปัญหาการเติบโตอย่างรวดเร็วจนก่อให้เกิดปัญหาเป็นจำนวนมากเช่นกัน (Giampiccoli & Nauright, 2010; Giampiccoli & Saayman, 2016; Giampiccoli, Saayman & Jugmohan, 1916; Hall, 1994; Goodwin & Santilli, 2017; Wyllie, 1998) กล่าวได้ว่า แนวคิด CBT ประสบปัญหาในภาคปฏิบัติเมื่อผู้ประกอบการ CBT ให้ความสำคัญกับการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวจนก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม พร้อมกับโยนต้นทุนที่เป็นผลกระทบเชิงลบไปให้ชุมชนเป็นผู้แบกรับภาระแทน (negative externalities or spillover cost) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องหันมาทบทวนเพื่อเชื่อมโยงไปสู่ “ความยั่งยืน” กันอย่างจริงจัง

แนวคิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development – SD) เริ่มได้รับความสนใจนับจากทศวรรษ 1960s เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม จนถึงทศวรรษ 1980s แนวคิดดังกล่าวให้ความสำคัญกับมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวิพากษ์ระบบทุนนิยมที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวจนกระทั่งส่งผลต่อความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

ในปี 1980 the International Union for the Conservation of Nature ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ยุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์โลก โดยมีการใช้คำว่า “SD” เป็นครั้งแรก และในอีกสองปีต่อมา คือ องค์การสหประชาชาติได้นำเสนอหลักการ 5 ข้อในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่แนวคิดที่ว่าด้วย SD ได้รับความสนใจอย่างจริงจังภายหลังจากการเผยแพร่ “Brundtland Report” ที่เสนอต่อองค์การสหประชาชาติในปี 1987 โดยมีการนิยาม SD ไว้ดังนี้ “การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึงการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ลดทอนความสามารถของคนรุ่นหน้าที่จะบรรลุถึงความต้องการและความปรารถนาของพวกเขาได้”

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการจำนวนมากมองว่า “การเติบโตอย่างยั่งยืน” เป็นคำที่ขัดแย้งในตัวเอง เนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจเข้ากันไม่ได้กับการรักษาสิ่งแวดล้อม อันตรงข้ามกับ Brundtland Report ที่มีได้มองว่าการพัฒนาเศรษฐกิจกับสภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกัน ในทางตรงข้าม กลับมองว่า

การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเงื่อนไขสำคัญของการบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมที่ดี พร้อมกับเสนอมนโทัศน์เชิงบูรณาการที่มีเป้าหมายในการรักษาความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยกันและกัน (Steurer; Langer; Konrad & Martinuzzi, 2005: 264) จนถึงปี 2000 องค์การสหประชาชาติได้จัดการประชุมและประกาศ “Millennium Development Goals – MDG” ประกอบด้วย 8 เป้าหมาย³ และต่อมาในการประชุมสมัชชาสามัญสามัญครั้งที่ 70 ปี 2015 องค์การสหประชาชาติได้มีการรับรองเอกสารที่เรียกว่า ‘Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development’ สำหรับเป็นเป้าหมายในการพัฒนาโลกสู่ความยั่งยืนภายใน 15 ปีข้างหน้า (2016-2030) ประกอบด้วย 17 เป้าหมาย⁴

กล่าวในภาพรวม SD เป็นมโนทัศน์ที่นักวิชาการมีความเห็นขัดแย้งกัน ซึ่งสามารถจำแนก SD ออกเป็น 3 แนวทาง (Steurer; Langer; Konrad & Martinuzzi, 2005: 269) คือ

หนึ่ง แนวคิดความยั่งยืนอย่างเข้ม (strong sustainability) ที่ให้ความสำคัญกับ ‘ทุนทางธรรมชาติ’ (natural capital – อาทิ ป่าไม้ สัตว์ป่า แม่น้ำ ภูเขา ทะเล มหาสมุทร เป็นต้น) แนวคิดนี้ตั้งคำถามกับการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจอันจะก่อให้เกิดการทำลายทุนทางธรรมชาติที่ไม่สามารถฟื้นตัวกลับมาเหมือนเดิมได้อีก

สอง แนวคิดความยั่งยืนอย่างอ่อน (weak sustainability approach) ซึ่งยอมรับว่าการพัฒนาที่ผ่านมา นี้ก่อให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อม แต่ก็เชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถในการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์สำหรับใช้ในการผลิตทดแทนทุนธรรมชาติที่ถูกทำลายได้ในที่สุด แนวคิดนี้เชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ว่าจะสามารถควบคุมธรรมชาติได้ ดังนั้นพวกเขาจึงสามารถดัดแปลงธรรมชาติเพื่อรับใช้มนุษย์ได้ตามความปรารถนา แนวคิดที่สองจึงสนับสนุนการพัฒนาที่เน้นประเด็นทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

สาม แนวคิดความยั่งยืนที่สมดุล (balanced sustainability) เป็นแนวคิดที่อยู่ตรงกลางและทำหน้าที่เชื่อมแนวคิดทั้งสอง แนวคิดนี้เน้นรูปธรรมที่ใช้ประโยชน์ได้จริง โดยมีได้มองทุนธรรมชาติแบบรวมๆ แต่แยกแยะทุนธรรมชาติออกเป็นประเภทพื้นตัวไม่ได้ พื้นตัวช้า และพื้นตัวได้เร็ว คงปฏิเสธไม่ได้ว่า

³ ได้แก่ 1) จัดความยากจนและหิวโหย 2) การศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับทุกคน 3) ความเสมอภาคทางเพศ 4) ลดการตายของเด็ก 5) สุขภาพของมารดา 6) ขจัดโรคติดต่อร้ายแรง 7) การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และ 8) ความร่วมมือระหว่างภาคีเพื่อการพัฒนาโลก (Prammer & Martinuzzi, 2013)

⁴ ได้แก่ 1) ยุติความยากจน 2) ขจัดความหิวโหย 3) สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี 4) การศึกษาที่มีคุณภาพและทุกคนเข้าถึงได้ 5) ความเสมอภาคทางเพศ 6) น้ำสะอาดและการอนามัย 7) พลังงานที่สะอาดและเข้าถึงได้ 8) เศรษฐกิจเติบโตและมีงานทำ 9) โครงสร้างพื้นฐาน อุตสาหกรรม และนวัตกรรม 10) ลดความเหลื่อมล้ำ 11) ชุมชนและเมืองที่ยั่งยืน 12) การผลิตและบริโภคที่รับผิดชอบ 13) การจัดการมิให้มีผลกระทบต่อภูมิอากาศ 14) ชีวิตใต้น้ำ 15) ชีวิตบนบก 16) สันติภาพ ความยุติธรรม และสถาบันที่เข้มแข็ง และ 17) ร่วมเป็นภาคีในการขับเคลื่อนสู่เป้าหมายร่วมกัน (United Nations Thailand, 2015)

การมุ่งเน้นความเติบโตทางเศรษฐกิจด้านเดียวจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่ก็ไม่เห็นด้วยที่จะหันมาเน้นการอนุรักษ์ธรรมชาติโดยปฏิเสธการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เพราะการพัฒนาจะส่งผลให้มนุษย์มีศักยภาพเพิ่มสูงขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้จึงจำเป็นต้องสร้างความสมดุลในการพัฒนาขึ้น โดยให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับทุนธรรมชาติที่ฟื้นตัวไม่ได้ ฟื้นตัวช้า และมีผลกระทบสูง

ปัจจุบันแนวคิดที่สามได้รับการยอมรับอย่างสูง เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม มีผลงานวิจัยให้การสนับสนุนจำนวนมาก รวมทั้งยังมุ่งเน้นศึกษาในระดับจุลภาคมากขึ้น จนนำไปสู่ข้อเสนอเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน 3 ด้าน หรือเรียกว่า “3 เสาหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน” (three core pillars of SD) อันได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ Reinhard Steurer และคณะ (Steurer; Langer; Konrad & Martinuzzi, 2005: 272) ได้เสนอเสาหลักที่ 4 คือ ‘second-order requirements’ เพื่อทำให้ SD มีความเป็นไปได้ คือ 4.1) การมีส่วนร่วมและความโปร่งใสในการบริหารจัดการ (participation and transparency) เพื่อก่อให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจและการตรวจสอบมิให้ส่งผลกระทบต่อสังคม 4.2) การไตร่ตรองสะท้อนกลับ (reflectivity) หมายถึงกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยผ่านการกำกับดูแลและประเมินผลที่ก่อให้เกิดการสะท้อนกลับ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง/ไม่รู้จบ 4.3) การบูรณาการ (integration) เพื่อเสริมสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง และ 4.4) การรักษาความเสมอภาคระหว่างคนรุ่นปัจจุบันกับรุ่นอนาคต (intergenerational equity) หมายถึง การส่งเสริมให้คนรุ่นปัจจุบันมีจิตสำนึกและอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง โดยไม่นำทุนธรรมชาติมาใช้เพื่อความสะดวกสบายมากเกินไป แต่จะต้องมีมาตรการป้องกันมิให้ถูกทำลาย หรือใช้ประโยชน์ด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่ง

ตัวแบบการพัฒนา CBT ที่ยั่งยืน

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าการพัฒนา CBT ที่เน้นเติบโตด้านเศรษฐกิจเพียงมิติเดียวก่อนให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อชุมชน อันทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องทบทวนถึงการพัฒนา CBT ที่มีความยั่งยืนกันอย่างจริงจัง ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า ความยั่งยืนของ CBT จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (sufficiency economy philosophy – SEP) มาประยุกต์ใช้อย่างถูกต้องและรอบคอบ (Satarat, 2010: 312 – 318) ดังจะได้นำเสนอรายละเอียดตามลำดับในส่วนนี้

แนวคิด SEP ประกอบด้วย 3 ห่วง (พอประมาณ มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกัน) และ 2 เงื่อนไข (ความรู้ และคุณธรรม) การนำ SEP มาประยุกต์ใช้กับ CBT จะก่อให้เกิดความยั่งยืน เนื่องจาก SEP ชี้แนะให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยวมี ‘ความพอประมาณ’ ไม่เร่งรีบให้การท่องเที่ยวเติบโตอย่างรวดเร็วเกินไปเพราะจะ

ทำให้ชาวบ้านปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงไม่ทัน อันจะส่งผลให้ชาวบ้านตกเป็นเหยื่อของการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ การเร่งเติบโตที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ต่างเป็นการทำลายภูมิคุ้มกันของชุมชนที่เกิดขึ้นโดยขาดความสมเหตุสมผลอย่างชัดเจน

แท้จริงแล้ว SEP มิได้ปฏิเสธการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่มองว่าการเติบโตแบบค่อยเป็นค่อยไปจะเหมาะสมกว่าเนื่องจากชาวบ้านจะได้มีโอกาสเรียนรู้การเปลี่ยนแปลง อันจะส่งผลให้พวกเขาสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเท่าทัน ซึ่งจะเป็ผลบวกต่อพวกเขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การเติบโตแบบค่อยเป็นค่อยไป เป็นการจัดการที่สมเหตุสมผล ในขณะที่การยึดมั่นในหลัก ‘คุณธรรม’ ผ่านการอยู่ร่วมกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยและการแบ่งปัน การเสียสละเพื่อส่วนรวม ไม่ผลักภาระต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมไปให้ชุมชนรับผิดชอบ รวมทั้งเงื่อนไข ‘ความรู้’ ในการบริหารจัดการ CBT อย่างยั่งยืน จะทำให้ชาวบ้านดำเนินการ CBT ด้วยความมั่นใจและทำงานโดยไม่ผิดพลาด

ตารางที่ 1: การพัฒนา CBT ตามแนวทาง SEP

SEP	แนวทางการดำเนินงานของ CBT
พอประมาณ	<ol style="list-style-type: none"> จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว และควบคุมมิให้ CBT ขยายตัวเร็วเกินไป ชักจูงชาวบ้านให้มีส่วนร่วมในการทำ CBT เพื่อรับประโยชน์ร่วมกัน ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น เน้นประโยชน์ระยะยาว มากกว่าประโยชน์ส่วนตัวระยะสั้น
มีเหตุมีผล	<ol style="list-style-type: none"> ศึกษาความเป็นไปได้และผลกระทบอย่างรอบคอบ เพื่อวางแผนพัฒนา CBT จัดการความเสี่ยง และไม่กู้เงินจำนวนมากเพื่อนำมาขยายธุรกิจ เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อการตัดสินใจอย่างรอบคอบ
มีภูมิคุ้มกัน	<ol style="list-style-type: none"> คณะกรรมการฯ มีความโปร่งใส เปิดเผยข้อมูล และตรวจสอบได้ การหนุนเสริมต่อกันในการประกอบกาตั้งเต้ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ร่วมมือกับเครือข่ายภายนอก เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและช่วยเหลือระหว่างกัน กำกับติดตามผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิด ใช้วัตถุดิบ (เช่น อาหาร) และแรงงานในท้องถิ่นก่อน

	13. ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลัก SEP จนกลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชน 14. การแบ่งปันประโยชน์ต่อกันในทุกๆ ห่วงโซ่มูลค่าของการประกอบการ 15. ส่งเสริมทุนทางสังคม เพื่อก่อให้เกิดความไว้วางใจ และร่วมมือต่อกัน 16. ใช้เอเยนต์ตัวรับจากภายนอกหลายๆ แหล่ง และเน้นพึ่งตัวเองด้านการตลาดให้มากขึ้น 17. เปิดรับนักลงทุนจากภายนอก ที่ยอมรับและปฏิบัติตามข้อกำหนดของชุมชน
ความรู้	18. เสริมสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ และการจัดการความรู้
คุณธรรม	19. คณะกรรมการมีคุณธรรม เสียสละ ขยันขันแข็ง และเป็นแบบอย่างแก่สมาชิก 20. นำผลกำไรบางส่วนมาใช้ในการจัดสวัสดิการแก่สมาชิกของชุมชน

หมายเหตุ: ปรับปรุงจาก สมศักดิ์ สามัคคีธรรม (2561: 78)

สำหรับการเชื่อมโยง SEP เข้ากับ SD นั้น Gayle C. Avery, Harald Bergsteiner, ปรียานุช ธรรมปิยา และ สุขสรรค์ กันตะบุตร (Avery & Bergsteiner, 2016: 235-247; Bergsteiner & Dharmapiya, 2016: 32-52; Kantabutra, 2016: 216-232) ได้ร่วมกันพัฒนาแนวคิดดังกล่าวได้อย่างน่าสนใจ โดย Bergsteiner และปรียานุช (2016: 40) มองว่า “3 ห่วง” มีสถานะเป็น “ความคิดที่ด้วยความพอเพียง” (sufficiency thinking) ซึ่งมีความเป็นนามธรรมระดับสูง ดังนั้นในการนำไปปฏิบัติจะต้องแปลงให้เป็นรูปธรรมเสียก่อน เพื่อให้ “3 ห่วง” มีสถานะเป็น “การกระทำ” (actions) ซึ่งก็คือ ภาคปฏิบัติของการจัดการธุรกิจตามหลัก SEP ซึ่งก็คือ “การนำแบบผึ้ง” (honeybee) อันตรงข้ามกับการนำแบบคั้งเดิม หรือ “การนำแบบตั๊กแตน” (locust) ที่ส่งผลให้องค์การขาดความยั่งยืน (Avery & Bergsteiner, 2016: 239-40)

การนำแบบผึ้ง หมายถึงองค์การธุรกิจที่บริหารงานตามหลัก SEP อันจะนำไปสู่ผลผลิต (output) ที่พึงปรารถนา ซึ่งก็คือ การพัฒนาองค์การที่มีความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากผู้นำแบบผึ้งจะไม่เน้นด้กตวงผลกำไรระยะสั้นเป็นสำคัญ แต่จะให้ความสำคัญกับเสถียรภาพขององค์การ และการได้รับประโยชน์ในระยะยาว ให้ความสำคัญกับการแบ่งปันผลประโยชน์และดูแลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกๆ กลุ่ม (พนักงาน ชักพลาเยอร์ ลูกค้า ชุมชน รัฐบาลท้องถิ่น ฯลฯ) ไม่เน้นขยายกิจการอย่างรวดเร็วเกินไปเพราะจะก่อให้เกิดความเสี่ยง ไม่ใช่เงินกู้จำนวนมากในการลงทุนเพิ่ม มีการวางแผนการดำเนินงานที่ละเอียดรอบคอบ ทั้งแผนด้านการผลิต การตลาด การเงิน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการลงทุนเพิ่ม

โดยองค์การสนับสนุนวัฒนธรรมมององค์การที่เน้นคุณธรรม การแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเสริมสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างกัน เป็นสำคัญ

อันตรงข้ามกับการนำแบบตึกแดน ซึ่งเน้นกอบโกยกำไรสูงสุดและการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเร่งรัดเกินไป โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และไม่สนใจว่าการเร่งรัดการเติบโตนั้นจะส่งผลให้เกิดทำลายความสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ หรือไม่ ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการนำแบบตึกแดนก็คือ เกิดการพัฒนาที่ขาดความสมดุล (เน้นด้านเศรษฐกิจมากเกินไป) โดยนายทุนหรือผู้ถือหุ้นได้ประโยชน์จากการพัฒนาอย่างมหาศาล แต่นำไปสู่ปัญหาการกดค่าจ้าง ซึ่งวัตถุดิบในราคาค่า การปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำ และความขัดแย้งกับชุมชน ดังนั้น จึงสามารถกล่าวอย่างไม่เกินเลยได้ว่า การนำแบบตึกแดนจะนำไปสู่ผลผลิตที่ขาดความสมดุล (ละเลยมิติทางสังคมและสิ่งแวดล้อม) ซึ่งในระยะยาวจะนำไปสู่ความไม่ยั่งยืนขององค์การ และไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมใหญ่

การพัฒนาที่สมดุลจึงเป็น ‘ผลผลิต’ (output) ของการจัดการตามหลัก SEP โดยผ่านภาคปฏิบัติของการนำแบบตึก ซึ่งนอกจากก่อให้เกิดผลผลิตตามที่กล่าวมาแล้ว ยังก่อให้เกิดผลลัพธ์ (outcome) ที่สำคัญ คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” (SD) อันเป็นเป้าหมายสุดท้ายที่พึงปรารถนา อย่างไรก็ตาม ควรจะต้องเน้นย้ำว่า SD เป็นมโนทัศน์ของการพัฒนาสังคมมหภาค (ความยั่งยืนของสังคมใหญ่) ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่องค์กรธุรกิจเพียงแห่งเดียวที่นำหลัก SEP ไปใช้ในการบริหาร แล้วจะส่งผลให้สังคมใหญ่เกิดความยั่งยืนภายในเวลาข้ามคืน ดังนั้นเพื่อไม่ให้เกิดความเข้าใจที่สับสนจึงจำเป็นต้องลดทอน SD ไปสู่ ‘ความยั่งยืนขององค์กร’ (corporate sustainability – อ้างจาก Steurer; Langer; Konrad & Martinuzzi, 2005: 272-275) กล่าวอย่างไม่เกินเลยได้ว่า ‘องค์กรธุรกิจที่นำ SEP ไปใช้ในการบริหารจะก่อให้เกิดความยั่งยืนขององค์กร’ อันเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นแต่ไม่เพียงพอของ SD ในสังคมใหญ่ เนื่องจากความยั่งยืนของสังคมใหญ่จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ องค์กรธุรกิจจำนวนมากมาวมหาศาลร่วมมือกัน รวมทั้งประสานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่นๆ อย่างกว้างขวาง (ภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม) จึงจะสามารถขับเคลื่อนให้เกิด SD ของสังคมใหญ่ได้อย่างแท้จริง

กล่าวอย่างไม่เกินเลยได้ว่า การนำ SEP ไปใช้ในการจัดการ CBT นั้น สามารถเชื่อมโยงไปสู่ความยั่งยืนได้ในระดับครัวเรือนและชุมชนเท่านั้น แต่ยังไม่อาจเชื่อมโยงไปสู่ความยั่งยืนของสังคมใหญ่ได้ Bergteiner & Dharmapiya (2016: 43-45) เสนอว่า ความยั่งยืนขององค์กรธุรกิจประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้

ประการแรก การพึ่งตัวเอง (self-reliance) เนื่องจากการพึ่งพิงภายนอกมากเกินไปจะทำให้องค์กรตกอยู่ในภาวะเสี่ยง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้้องค์การต้องพยายามพึ่งตัวเองให้มากที่สุด (เช่น ไม่กู้เงินมาลงทุนมาก

เกินไป ลดการพึ่งพิงเทคโนโลยีจากภายนอกที่มีราคาแพง โดยหันมาใช้นโยบายพัฒนาระบบที่เอื้ออำนวยให้พนักงานได้ใช้ความรู้ที่มีอยู่แล้วในการพัฒนาวัตกรรมจากภายในองค์กร รวมทั้งการหันมาสนับสนุนวัตถุดิบที่ผลิตขึ้นในท้องถิ่น ใช้แรงงานในท้องถิ่น และการช่วยเหลือเกื้อกูลภายในเครือข่าย เป็นต้น

ประการที่สอง การฟื้นตัวจากวิกฤติได้รวดเร็ว (resilience) องค์กรที่มีความสามารถในการฟื้นตัวได้เร็วดังกล่าว จะมีความพร้อมที่จะเผชิญกับสภาวะวิกฤติ และสามารถเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส พร้อมกับหาทางออกจากวิกฤติได้อย่างรวดเร็ว อาทิ การมีเครือข่ายที่พร้อมให้ความช่วยเหลือ ระบบข้อมูลข่าวสารที่มีประสิทธิภาพ พนักงานมีความผูกพันต่อองค์กร ใ่วางใจต่อผู้บริหาร มีแนวโน้มที่พนักงานจะให้ความร่วมมือและทุ่มเทการทำงานเพื่อเอาชนะวิกฤติได้ในไม่ช้า เสริมสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีมที่เน้นการมีส่วนร่วม โดยไม่ยึดติดกับกฎระเบียบและสายการบังคับบัญชาอย่างเข้มงวด

ประการสุดท้าย การมีภูมิคุ้มกัน (immunity)⁵ อันทำให้องค์กรไม่ตกอยู่ในสภาวะวิกฤติได้อย่างง่ายๆ อาทิ ในการขยายกิจการที่ใช้เงินทุนสูงจะต้องมีการศึกษาถึงความเป็นไปได้ (feasibility study) การศึกษาผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม (social and environmental impact assessments) มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว จัดทำกฎระเบียบที่สมาชิกยอมรับและปฏิบัติตาม เสริมสร้างทุนทางสังคม ฯลฯ

ตารางที่ 2: การประยุกต์ใช้ SEP ในการจัดการ CBT กับผลผลิตที่สมดุล และผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

ภาคปฏิบัติของการบริหารจัดการ CBT ตามแนวทาง SET	ความสมดุล	ความยั่งยืน
1. ใช้วัตถุดิบ (เช่น อาหาร) และแรงงานในท้องถิ่นก่อน	EC, SO	มิติการพึ่ง
2. พึ่งพิงเอเย่นต์ตัวรจากภายนอกหลายๆ แหล่ง และเน้นพึ่งตัวเองด้วย	EC	ตัวเอง
3. ชักจูงชาวบ้านให้มีส่วนร่วมในการทำ CBT เพื่อรับประโยชน์ร่วมกัน	EC, SO	
4. การหนุนเสริมต่อกันในการประกอบการตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ	EC, SO	
	EC, SO, EN	

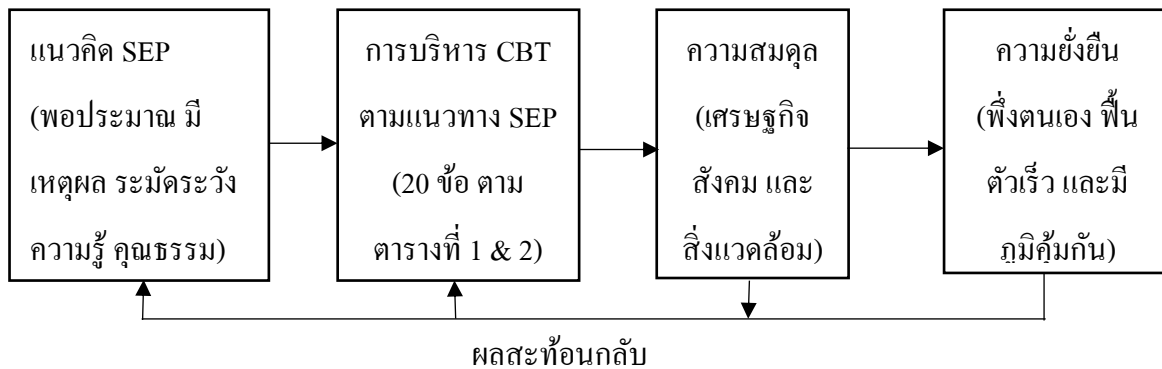
⁵นักคิดกลุ่มนี้มองว่า “3 ห่วง” ถูกแปลงให้มีสถานะเป็น “การกระทำ” (actions) แต่คำว่า “การมีภูมิคุ้มกัน” เป็นผลลัพธ์ของการกระทำ (outcome) มากกว่า ดังนั้นจึงเสนอใช้คำว่า “ความระมัดระวัง” (prudence) แทน “การมีภูมิคุ้มกันตนเอง” (self-immunity) เนื่องจาก “ความระมัดระวัง” เป็นการกระทำ ซึ่งจะส่งผลลัพธ์ คือ “การมีภูมิคุ้มกัน” อีกแห่งหนึ่งก็คือ “หากเรามีการกระทำที่ระมัดระวัง ก็จะส่งผลให้เกิดภูมิคุ้มกัน” โดย “ภูมิคุ้มกัน” เป็นองค์ประกอบหนึ่งของความยั่งยืน เมื่อเป็นเช่นนั้นแนวคิด ‘3 ห่วง’ จึงเป็น ‘พอประมาณ มีเหตุผล และระมัดระวัง’ ซึ่ง (ตามความเห็นของนักคิดกลุ่มนี้) การยึดมั่นและปฏิบัติตามหลัก 3 ห่วง จะก่อให้เกิดผลลัพธ์ 3 ประการ คือ ‘ภูมิคุ้มกัน’ (immunity) ‘พึ่งตนเองได้’ (self-reliance) ‘ฟื้นตัวเร็ว’ (resilience) (โปรดดูรายละเอียดใน Bergsteiner & Dharmapiya, 2016: 40-45)

5.ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลัก SEP จนกลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชน	EC, SO, EN	
6.เปิดรับนักลงทุนภายนอก ที่ยอมรับและปฏิบัติตามข้อกำหนดของชุมชน		
7.จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว และควบคุมมิให้ CBT เติบโตเร็วเกินไป	SO, EN	นิติการมี
8.ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น	SO, EN EC, SO, EN	ภูมิคุ้มกัน
9.ศึกษาความเป็นไปได้และผลกระทบอย่างรอบคอบ เพื่อวางแผนพัฒนา	EC	
10.จัดการความเสี่ยง และไม่กู้เงินจำนวนมากเพื่อนำมาขยายธุรกิจ	EC, SO, EN	
11.เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อตัดสินใจอย่างรอบคอบ	EC, SO, EN	
12.คณะกรรมการ มีความโปร่งใส เปิดเผยข้อมูล และตรวจสอบได้	SO, EN	
13.กำกับติดตามผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิด		
14.เสริมสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ และการจัดการความรู้	EC, SO, EN	นิติการพื้น
15.คณะกรรมการมีคุณธรรม เสียสละ ชยัน และเป็นแบบอย่างแก่สมาชิก	EC, SO, EN	ตัวได้เร็ว
16.ส่งเสริมทุนทางสังคม เพื่อก่อให้เกิดความไว้วางใจ และร่วมมือต่อกัน	SO	
17.นำผลกำไรบางส่วนมาใช้ในการจัดสวัสดิการแต่สมาชิกของชุมชน	SO	
18.เน้นประโยชน์ระยะยาว มากกว่าประโยชน์ส่วนตัวระยะสั้น	SO, EN	
19.การแบ่งปันประโยชน์ต่อกันในทุกๆ ห่วงโซ่มูลค่าของการประกอบการ	EC, SO, EN	
20.ร่วมมือกับเครือข่ายภายนอก เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและช่วยเหลือต่อกัน	EC, SO, EN	

หมายเหตุ: ความสมดุล (คอลัมน์ที่ 2) หมายถึง ภาคนโยบายของการจัดการ CBT ที่ตอบสนองต่อการพัฒนาไปพร้อมๆ กันทั้ง 3 ด้านอย่างเหมาะสม คือ 1) เศรษฐกิจ (EC) 2) สังคม (SO) และ 3) สิ่งแวดล้อม (EN)

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่า ในการประยุกต์ใช้ SET สำหรับการบริหารจัดการ CBT เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น เริ่มต้นจากการแปลงแนวคิด SET (3 ห่วง 2 เงื่อนไข) ซึ่งมีลักษณะนามธรรมระดับสูง ให้เป็นรูปธรรมที่สามารถทำความเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้โดยง่าย ซึ่งก็คือ การกำหนดภาคนโยบายในการบริหารจัดการ CBT ตามแนวคิด SET (20 ข้อ ในตารางที่ 1) โดยคาดว่า การบริหารจัดการ CBT ตามแนวทาง SET จะก่อให้เกิด “ผลผลิต” (output) คือ การพัฒนาที่สมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และเชื่อมโยงไปสู่ “ผลลัพธ์” (outcome) ที่พึงปรารถนา คือ การพัฒนาที่ยั่งยืน (แผนภาพที่ 2)

แผนภาพที่ 2: โมเดลการจัดการ CBT ตามแนวทาง SEP ที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บทสรุป

บทความนี้แสดงให้เห็นว่าชุมชนสามารถดำเนินการ CBT เพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนได้ ภายใต้เงื่อนไขที่สมาชิกให้ความร่วมมือต่อกัน นำแนวคิด SEP มาประยุกต์ใช้ในการประกอบการ ผ่านการจัดทำกฎระเบียบที่สมาชิกยอมรับร่วมกัน ยึดถือปฏิบัติร่วมกัน และรับประโยชน์ร่วมกัน

การศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงแนวความคิด ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะให้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) เพื่อทดลองนำแนวคิด SEP ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา CBT อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการต่อยอดองค์ความรู้ให้กว้างขวางมากขึ้น สำหรับข้อเสนอแนะในการนำทฤษฎีไปใช้ก็คือ “จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาที่มุ่งเน้นคุณภาพชีวิตจะต้องให้ความเชื่อมั่นต่อแนวทาง SEP อย่างจริงจัง เพื่อจะได้นำไปสู่ภาคปฏิบัติด้วยความมุ่งมั่น” อันจะส่งผลให้ SEP ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านการทำเกษตรกรรมของชุมชน การดำเนินชีวิตในแต่ละวันของครัวเรือน การประกอบวิสาหกิจชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชน การอนุรักษ์ธรรมชาติ และการสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ ภายใต้ฐานคติที่ว่า การพัฒนาตามแนวทาง SEP ที่บูรณาการมิติต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างกลมกลืนเท่านั้น จึงจะก่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- ชนันท์ธร ลีริพัชรังค์กูร (2556) *การจัดการภาคีสาธารณะเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดน้ำอัมพวา*, คุษณินพนธ์ สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก.
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (2014) *ท่องเที่ยววิถีไทย*, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, สืบค้นจาก <www.tourvtthai.com> (สืบค้นเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2561)
- พิศุจน์ รัตนวงศ์ (2552) ‘การบริหารนโยบายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาเกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง จังหวัดตราด’, *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกริก, ปีที่ 1, ฉบับที่ 1.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม สุจิตรา สามัคคีธรรม นุสรา บุญสนอง และสมชาย กำปั่นทอง (2550) *ปัญหาการจัดการโฮมสเตย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง: ศึกษากรณีอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม*, รายงานผลการวิจัย, มหาวิทยาลัยเกริก.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม และคณะ (2552) ‘การจัดการโฮมสเตย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม’, *วารสารร่มพญักษ์*, ปีที่ 25, ฉบับที่ 2.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม (2561) *การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*, ศูนย์ศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ASEAN Secretariat (2016) *ASEAN Community Based Tourism Standard*, Jakarta, The ASEAN Secretariat.
- Avery, G. C. & Bergsteiner, H. (2016) ‘Practices for Enhancing Resilience and Performance’, in *Sufficiency Thinking: Thailand’s Gift to an Unsustainable World*, Avery & Bergsteiner (eds.) pp. 235-247, Sydney: Allen & Unwin.
- Bergsteiner, H. & Dharmapiya, P. (2016) ‘The Sufficiency Economy Philosophy Process’, in *Sufficiency Thinking: Thailand’s Gift to an Unsustainable World*, Avery & Bergsteiner (eds.) pp. 32-52, Sydney: Allen & Unwin.
- Burgos, A. & Mertens, F. (2017) ‘Participatory Management of Community-based Tourism: A Network Perspective’, *Community Development*, Vol. 48, No. 4, pp. 546-565.

- Giampiccoli, A. & Nauright, J. (2010) 'Problems and Prospects for Community-Based Tourism in the New South Africa: The 2010 FIFA World Cup and Beyond', *African Historical Review*, Vol.42, No.1.
- Giampiccoli, A. & Kalis, J. H. (2012) 'Tourism, Food, and Culture: Community-based Tourism, Local Food, and Community Development in Mpondoland', *Culture, Agriculture, Food and Environment*, pp. 101 – 123, Vol. 34, Issue 2,
- Giampiccoli, A. & Saayman, M. (2016) 'Community-based Tourism: From a Local to a Global Push', *Acta Commercii – Independent Research Journal in the Management Sciences*, Vol. 16, No. 1, a372. pp. 1 – 10, (Retrieved 11 Jan 2018) From <<http://dx.doi.org/10.4102/ac.v16i1.372>>
- Giampiccoli, A., Saayman, M. & Jugmohan, S. (2016) 'Are Albergo Diffuso and Community-based Tourism the Answers to Community Development in South Africa?', *Development Southern Africa*, Vol. 33, No. 3, pp. 548 – 561.
- Goodwin, H. & Santilli R. (2017) *Community-based Tourism: A Success?*, ICRT Occasional Paper 11, from <www.haroldgoodwin.info/uploads/CBTaSuccessPubpdf> (Retrieved 16 Sep 2017)
- Hall, C. M. (1994) *Tourism and Politics: Policy, Power and Place*, Chicester, UK: John Wiley and Sons.
- Kantabutra, S. (2016) 'From Philosophy to Business Practice', in *Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World*, Avery & Bergsteiner (eds.) pp. 216-232, Sydney: Allen & Unwin.
- Lopez-Guzman, T.; Borges, O. & Castillo-Canalejo, A. M. (2011) 'Community-based Tourism in Cape Verde – A Case Study', *Tourism and Hospitality Management*, Vol. 17, No. 1, pp. 35 – 44.
- Prammer, E. & Martinuzzi, A. (2013) *The Millennium Development Goals (MDGs) and the Post-2015 Debate*, ESDN Case Study No. 13, European Sustainable Development Network.
- Rui, Song (2018) *Report on World Tourism Economy Trends (2018)*, Tourism Research Center, Chinese Academy of Social Science, Berlin, (retrieved 3 August, 2018) from <<https://www.usip.org>>
- Satarat, Nopparat (2010) *Sustainable Management of Community-based Tourism in Thailand*, Ph.D. (Development Administration), School of Public Administration, National Institute of Development Administration (NIDA), Thailand.
- Steurer, R.; Langer, M. E.; Konrad, A. & Martinuzzi, A. (2005) 'Corporations, Stakeholders and Sustainable Development I: A Theoretical Exploration of Business-Society Relations', *Journal of Business Ethics*, pp. 263-281, Vol. 61, No. 3.

United Nations Thailand (2015) *The Global Goals for Sustainable Development*, (Retrieved 31 May 2018)
from <www.un.or.th/globalgoals/th/the-goals/>

WWF International (2001) *Guidelines for Community-based Ecotourism Development*, UK: Rufford
Foundation.

Wyllie, R. (1998) 'Not in Our Backyard: Opposition to Tourism Development in a Hawaiian Community',
Tourism Recreation Research, Vol. 23, No. 1, pp. 55-64.

สารัตถะ งานเสวนาการนำเสนอบทความวิชาการ

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

วันจันทร์ที่ 18 มีนาคม 2562 ณ ห้องอเนกประสงค์ ชั้น 16

อาคารนวมินทรราชินี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ชื่อบทความที่นำเสนอ

บทความที่ 1. ตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อระดับความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากคุณภาพการให้บริการของเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานครภายใต้บริบทการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ

โดย ศาสตราจารย์ ดร.ศิริช พงษ์เพียจันทร์ (ศาสตราจารย์ ระดับ 11)

บทความที่ 2. มาตรการกฎหมายเกี่ยวกับการผลิตและจำหน่ายสุราพื้นบ้านกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิสิต อินทมาโน

บทความที่ 3. การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาที่ยั่งยืน: การวิเคราะห์เชิงทฤษฎี

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม

สรุปสาระสำคัญของบทความที่นำเสนอ

เรื่องที่ 1 จากการสำรวจความพึงพอใจต่อคุณภาพการบริการของเทศบาลนครกรุงเทพจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใน ซึ่งเป็นผู้อยู่อาศัยใน 50 เขต และพนักงาน/ข้าราชการ ระดับต่างๆ อีก 27 คน ของกรุงเทพมหานคร พบว่า พนักงาน/ข้าราชการของกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มที่จะสนใจการปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงานมากกว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากภายนอก นอกจากนี้เพศสภาพมีผลต่อความพึงพอใจในคุณภาพของการให้บริการ กล่าวคือ เพศหญิงมีแนวโน้มที่จะพอใจต่อคุณภาพของสื่อทางสังคมมากกว่าเพศชายโดยพึงพอใจความชัดเจน ไม่ยุ่งยากซับซ้อนของขั้นตอนการให้บริการตามลำดับก่อนหลัง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ประกอบอาชีพธุรกิจการเกษตรและผู้ว่างงานและรองาน รวมทั้งพ่อแม่บ้านมีแนวโน้มที่จะพอใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานคร ในขณะที่เจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานครกลับให้คะแนนความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานครด้วยตนเองน้อยที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่า อายุ ระดับการศึกษา ความถี่ในการเข้ารับบริการ มีแนวโน้มที่แปรผันโดยตรงต่อระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์ผกผันกับผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานคร

เรื่องที่ 2 จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการผลิตเหล้าอุในอำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม พบว่า เมื่อชุมชนรวมตัวกันเป็นวิสาหกิจผลิตเหล้าอุแล้วทำให้ชาวภูไทในอำเภอเรณูนครมีงานทำมากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น และใช้วัตถุดิบในการผลิตเหล้าอุจากชุมชนใกล้เคียง เช่น ข้าวเหนียว สมุนไพรที่ใช้ทำแป้งอุซึ่ง คนในชุมชนปลูกต่างชนิดกันนำมาขาย ชะลอมไม้ที่หุ้มไหเหล้าอุจากในหมู่บ้านนาดี อำเภอเรณูนคร หลอดไม้ ขางที่ใช้ในการดูดเหล้าอุจากอำเภอบ้านแพง ไหมบรรจุเหล้าอุจากจังหวัดตราดบุรี นอกจากนี้เป็นการสร้างงานและ เพิ่มรายได้ให้ชุมชนของอำเภอเรณูนครแล้ว ยังสามารถกระจายรายได้สู่วิสาหกิจชุมชนอื่นด้วยการส่งเสริมภูมิ ปัญญาท้องถิ่นและฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชนซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การ สหประชาชาติ (Sustainable Development Goals–SDGs) ที่เน้นให้ความสำคัญกับสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบบูรณาการเพื่อการขจัดความยากจนทุกรูปแบบทุกสถานที่ (No Poverty) ส่งเสริมงานที่มีคุณค่าและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุมและยั่งยืนการจ้างงานที่มีคุณค่า (Decent Work and Economic Growth) ลดความเหลื่อมล้ำ (Reduced Inequalities) การพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืน (Sustainable Cities and Communities) และการส่งเสริมการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน (Responsible Consumption and Production) ดังนั้น รัฐจึงควรพิจารณานโยบายส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็ง อันเป็นการแก้ปัญหาความยากจนในระดับราก หญ้าโดยใช้ต้นทุนทางสังคมในแต่ละชุมชนให้เหมาะสม เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ การแสดง ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การผลิตและจำหน่ายสุราพื้นบ้านอันเป็นมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยควรได้รับความ ช่วยเหลือภาครัฐในด้านการเข้าถึงแหล่งทุนและความรู้วิชาการสมัยใหม่ พัฒนาการผลิตสินค้าและบริการให้ มีคุณภาพ ปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการอนุญาตผลิตสุราและจำหน่ายสุราพื้นบ้านส่งผลให้เกิด การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างอาชีพ กระจายรายได้ให้กับชุมชน เพิ่มมูลค่าให้กับวัตถุดิบพืชผลทาง การเกษตร และส่งเสริมให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นต้นทุนทางสังคมที่ สามารถนำมาใช้พัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน

เรื่องที่ 3 ผลการวิเคราะห์เชิงทฤษฎีพบว่า 1) มีความเป็นไปได้ที่จะให้ “ชุมชน” บริหารจัดการการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) ภายใต้เงื่อนไขที่ชุมชนจะต้องให้ความร่วมมือต่อกัน เน้นการมีส่วนร่วมในการ บัญญัติกฎระเบียบที่สมาชิกให้การยอมรับและมีผลบังคับใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน 2) โมเดลที่ เหมาะสมสำหรับการจัดการ CBT ที่ยั่งยืน เป็นโมเดลที่มีรากฐานมาจาก 2 แหล่ง คือ 2.1) แนวคิดคลัสเตอร์ ธุรกิจ ที่เน้นการหนุนเสริมต่อกัน (complementarities) ระหว่างหน่วยธุรกิจต่างๆ ภายในท้องถิ่น และการบูร ณาการแนวนอน (horizontal integration) ระหว่างภาครัฐ หน่วยธุรกิจ สมาคมการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา ภาคประชาสังคม และชุมชน และ 2.2) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันประกอบด้วย 3 ท่วง (พอประมาณ มีเหตุผล และมีคุณธรรม) และ 2 เงื่อนไข (ความรู้ และคุณธรรม) โดยจะต้องมีการ ประยุกต์ให้เป็นรูปธรรมสำหรับนำไปใช้ในการบริหารจัดการ CBT หรือที่เรียกว่า “ภาวะการนำแบบผึ้ง” (honeybee leadership) อันจะนำไปสู่ผลผลิต คือ “การพัฒนาที่สมดุล” ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม และผลลัพธ์ คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” โดยพิจารณาจากการพึ่งตัวเอง การฟื้นตัวจากวิกฤติได้ รวดเร็ว และการมีภูมิคุ้มกัน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เรื่องที่ 1. 1) กรุงเทพมหานคร ควรกำหนดนโยบายโดยให้ความสำคัญกับเพศสภาพเนื่องจากปัจจัยทางด้านเพศส่งผลต่อระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานครในบางหัวข้ออย่างมีนัยสำคัญ 2) ควรกำหนดนโยบายตามประเภทอาชีพเนื่องจากปัจจัยทางด้านอาชีพส่งผลต่อระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญ 3) ควรกำหนดนโยบายตามสภาพผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงและผู้ที่เข้ารับบริการเป็นประจำ เนื่องจากปัจจัยทางด้านผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงและผู้ที่เข้ารับบริการเป็นประจำจะมีแนวโน้มที่จะชื่นชมขอการทำงานของเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานครมากเป็นพิเศษ

เรื่องที่ 2. 1) ควรให้การสนับสนุนในเชิงนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งให้สามารถนำผลผลิตทางการเกษตรในท้องถิ่นมาแปรรูปตามภูมิปัญญาบรรดทางวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น โดยส่งเสริมศักยภาพท้องถิ่นทั้งด้านเงินทุน แรงงาน ทรัพยากรธรรมชาติ สร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์เพื่อให้ผู้ซื้อจดจำ รวมถึงการสนับสนุนการอบรมด้านวิชาการ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ วิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตให้ทันสมัย ส่งเสริมช่องทางการตลาดให้แก่วิศวกรชุมชนโดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นกลยุทธ์สร้างความเข้มแข็ง 2) ควรกำหนดนิยามศัพท์ของ “สุราพื้นบ้าน” โดยเฉพาะ เนื่องจากปัจจุบันสุราพื้นบ้านถือเป็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทหนึ่งตามบทนิยามในพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ.2560. 3) ควรกำหนดมาตรการควบคุมฉลากสุราพื้นบ้านเป็นการเฉพาะโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 26 (1) แห่งพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551

เรื่องที่ 3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม) จะต้องเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดคลัสเตอร์ธุรกิจ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างถูกต้องและลึกซึ้ง รวมทั้งจะต้องมีความเชื่อมั่นในแนวคิดดังกล่าวอย่างจริงจัง เพื่อจะได้นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ประสบความสำเร็จอย่างกว้างขวางต่อไป